

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**REUNIUNEA
FEMEILOR ROMÂNE
DIN
COMITATUL HUNEDOAREI
1886 - 1911**

REUNIUNEA
FEMEILOR ROMÂNE
DIN
COMITATUL HUNEDOAREI

1886—1911

BCU Cluj / Central University Library Cluj

==== ORĂȘTIE ====

„Tipografia Nouă”, I. Moța

==== 1912 ====

Acum se împlinesc 25 de ani dela întemeierea „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“. În acest sfert de veac Reuniunea a muncit mult, a suferit mult, și, o putem spune cu mândrie, a produs mult!

Înființată din dragoste față de țărâncă română, Reuniunea noastră a fost călăuzită în toată activitatea sa de aceeași dragoste. Ei i-am dedicat gândurile noastre, puterile noastre și munca noastră. Spre țărâncă română se îndreaptă gândul nostru și în zilele acestea de sărbătoare, când avem în față noastră o bogată experiență de 25 de ani și când privim cu încredere și plini de nădejde în față viitorului. Ei, țărâncei române, îi dedicăm și paginile acestea, cari cuprind frământările sufletului nostru îndrăgostit de marile calități ale sufletului ei.

I.

REUNIUNEA

După marile evenimente ale anilor 1848–49, cari au scos la suprafață multe probleme sociale și culturale, a urmat o emulare nobilă a tuturor popoarelor cari constituiesc țara noastră, de a întemeia instituțiuni, cari să vindece de o parte ranele cauzate prin dezastrele acelor vremi agitate, iar pe de alta să creeze mijloacele necesare pentru promovarea ideilor noi ivite în atmosfera de prefaceri, care a urmat după evenimentele acelea extraordinare.

Așa și la noi Români, se pun, după apunerea acelor ani viforoși, temeliile multor așezăminte culturale de mare importanță.

Bărbații noștri, pricepând rostul vremii, țin să suplinească tot ce s'a întrelăsat în trecut, reorganizând întreaga noastră viață social-culturală pe baza principiilor că, un popor valorează atât, câte forțe și aptitudini spre adevărata civilizație produce.

Așa apoi se pune baza diferitelor noastre școli medii; răsare ideea norocoasă de-a înființa „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român» și alte instituțiuni salutare, toate menite a apropiă cât mai grabnic culmile culturii mântuitoare, singura, care îndreptățește și asigură viitorul unei națiuni.

Mulțumită îndrumărilor înțelepte ale bărbaților adevărat estraordinari, cu cari provedința a dăruit neamul nostru în acea epocă de renaștere, năzuințele lor nobile află răsunset înțelegător și în sufletul femeilor contimporane.

Pe la anii 1850 nobilele matroane dela Brașov, în frunte cu Maria Nicolau și Balașa Cepesc, pun baza primei reuniuni filantropice de femei, cu menirea frumoasă de-a ajuta și a îngriji creșterea copilelor orfane rămase fără părinți în anii revoluției.

Este cea mai veche reuniune de femei la noi în țară, care în urma activității sale rodnice și binefăcătoare, a avut înrăurire salutară, încurajând și determinând femeile române din diferitele părți ale țării, a întemeia și ele reuniuni culturale și filantropice. Căci lipsele erau multe și mari, spiritul vremii noi pretindea muncă încordată pe toate terenele, din cari și femeile române, inspirate de nobile ideale, își reclamau partea lor.

Așa vedem apoi că, în câteva decenii, toate ținuturile românești sunt cuprinse în rețeaua reuniunilor cu tendință de a servi interese culturale, sociale și filantropice.

Eră deci natural, ca și femeile române din comitatul Hunedoarei, să urmeze exemplul surorilor din alte părți, căci comitatul Hunedoarei e doar cel mai classic ținut al Ardealului românesc.

Reminiscențele unui glorios trecut, ne întâmpină din toate părțile sale pitorești. Martor multor evenimente istorice a fost acest pământ consfințit de glorioase și duitoase amintiri. Munții și codrii săi falnici ne-au păstrat o populație mândră și voinică, ca brazii pădurilor străvechi, la poalele cărora au crescut și

s'au desvoltat acești șoimi, descendenți ai străbunilor legionari.

Femeile lor blonde, ca niște vedenii, în mândrele straie înflorate cu cusături de o obârșie veche, de pe Țara-Hașegului, întocmirea caselor moșnenilor de pe Valea-Jiului, împodobite cu scoarță și culmare în colorile și motivele cele mai classice române, porturile varii și pitorești dela Orăștie și jur, precum Valea-Geoagiului și țara Zarandului, au fost motorul, care a pus în mișcare sufletul femeilor române din aceste frumoase plaiuri și le-a determinat a sprigini arta țărănească, care aici s'a păstrat mai curată și mai neafinsă de influința vremilor, decât în alte părți.

Comoara aceasta mândră și aleasă, păstrată veacuri de-arândul de conservatismul îndârjit al rasei noastre, a stârnit din ce în ce mai mult luarea aminte a doamnelor române, și le-a îndemnat a scoate la iveală aceste creațiuni ale geniului poporal și a le introduce ca podoabe în casele tuturor Românilor, ca tot atâtea probe de legitimă mândrie națională.

Sub influința acestor produse de-o deosebită valoare etnografică și estetică, s'a plăsmuit ideea, ca și femeile noastre din acest mare ținut, să înființeze o reuniune, cu scopul de a înainta industria de casă românească.

Eră cu totul nouă ideea aceasta. Un teren de muncă nestrăbătut și originalitatea sa, captivă interesul general.

Primul pas în direcția aceasta s'a făcut în 8 Septembrie 1886, când damele române din Deva au ținut o conferință pentru discutarea necesității și modalităților întemeierii unei reuniuni a femeilor române din comitatul Hunedoarei.

La această conferință au participat doamnele: Ecaterina Dreglici, Maria Moldovan, Maria Herbai, Ecaterina Olariu, Lucreția Olariu, Elena Pop Hosszu-Longin, Elena Simionaș, Valeria Moldovan, Maria Șocander, Maria Nicoară și Dna văd. Costa din Arad; domnișoarele: Vilma Moldovan, Ana Șulufiu, Minerva Herbai, Letiția Papiu și Tecla Ardelean, — și domnii Alexiu Olariu și Francisc Hosszu-Longin.

Se alege prezidentă ad hoc Ecaterina Dreglici, și notar dl Francisc Hosszu-Longin.

După desbateri serioase și interesante, conferința constată necesitatea înființării unei reuniuni, care să cuprindă în sânul său pe toate femeile române din comitatul Hunedoarei, cu scopul de a sprijini și promovă industria de casă românească, și a ajuta fetițele și văduvele române din comitat.

Se alege apoi o comisiune compusă din doamnele Ana Petco, Lucreția Olariu și Elena Pop Hosszu-Longin, apoi domnișoarele Vilma Moldovan și Minerva Herbai, ca să convoace printr'un apel pe toate româncele din comitat la o conferință mai mare și să compună un proiect de statute.

Comisiunea adresează în 15 Octombrie a aceluiaș an, un „Apel“ către doamnele române din comitatul Hunedoarei, de următorul cuprins:

„Ilustrul poet al națiunii, a cântat într'o oară inspirat de Dumnezeire: „Deșteaptă-te Române“!

Românismul a înțeles vocea profetului trimis de Providență.

Ca prin minune vedem dispărând letargia omorâtoare; o activitate neobosită se desvoltă pe toate terenurile vieții noastre naționale. — O reacțiune puternică,

plină de zel juvenil, face epocă, din sfântul moment, în care pentru prima oară a răsunat în inimile noastre: „Deșteaptă-te Române“!. Vedem districte și ținuturi întregi locuite de Români, grupându-se și consultând: cum și ce e de făcut, ca să ne eluptăm un loc demn între popoarele culte ale Europei?

Prima luptă pentru existența spirituală, o încep bărbații, luptând ca niște atleți, cu mii și mii de greutateți, înființând diversele noastre instituțiuni de cultură.

Laudă neobositei munce a acestor bravi pioneri, terenul eră deja bine pregătit, când un alt factor puternic, femeea, se ivește, ca cel mai natural aliat al bărbatului!

Și ce au făcut femeile române în restimp abia de 20—30 ani?

În acest interval, relativ scurt, au dezvoltat o astfel de activitate salutară, au avut un rol atât de însemnat, încât numele lor este pentru totdeauna eternizat și în strânsă legătură cu renașterea noastră culturală.

Esposițiunea din 1881, școlile de fetițe din Brașov și Sibiiu, reuniunile femeiești filantropice, întocmite în toată țara, sunt fapte cari dovedesc, că femeia română e la culmea misiunii sale, și iubește națiunea cu focul vestal al străbunelor ei din vechime.

Comitatul Hunedoarei e un ținut eminentemente românesc.

Piscurile și văile sale au fost martori seculari ai multor evenimente mărețe, ai multor fapte eroice!

Reminiscențele unui glorios trecut, ne îndeamnă să intrăm și noi pe arena activității, ca și celelalte surori din patrie, prefigându-ne o țintă și stăruind din răputeri întru realizarea ei!

Femeea română a fost în toate timpurile soție bună,

mamă de model, dar niciodată sfera ei de activitate nu se mărginește numai în cercul strâns al căsniciei.

Precum fiica Romei clasice, așa și Româncea modernă a secolului, a avut și are, azi mai mult ca ori-când, datorințe față cu dulcea sa națiune!

Pătrunse de aceste sentimente, Românele din Deva, întrunite în 8 Septembrie a. c. într'o conferință prealabilă, au luat firma și irevocabila rezoluțiune, de a forma: „*Reuniunea femeilor române Hunedorene*“, cu scopul „înaintării industriei de casă și ajutorarea fetițelor și văduvelor române sărace“.

Când deci azi, — conform concluzelor acelei conferințe, apelăm la inima voastră de soră și română, — suntem sigure, că am prevenit numai dorinței generale și că vocea noastră, nu va răsună în pustiu!

Este timpul suprem să ne alăturăm celorlalți factori ai culturii noastre naționale.

Înainte dar cu Dumnezeu, să ne facem datoria de Române!“

Adunarea de constituire s'a ținut în 30 Octombrie 1886.

În Deva eră zi de târg. Piața și străzile vechiului oraș oferiau priveliștea unei mărețe expoziții vii de porturi naționale românești din toate părțile comitatului Hunedoarei.

Acelaș port formă obiectul principal al dezbaterilor și discuțiilor din școala românească, unde erau adunate doamnele române, venite din toate părțile.

Adunarea a fost deschisă de doamna *Lucreția Olariu*.

Toți cei de față erau pătrunși de însemnătatea momentului, și simțiau, că sfârșitul acela liniștit de

toamnă, înseamnă începerea unei epoci noi în viața culturală a Românilor din comitat, care își va avea influința sa binefăcătoare asupra neamului întreg.

Doamna *Elena Pop Hosszu-Longin* desfășură planul de muncă și de luptă al înființându-și Reuniuni.

„Nicăiri nu poate fi mai motivat ca la noi, — zice d-sa, — că punem mare pond pe dezvoltarea rațională a industriei noastre de casă, căci nicăiri nu vedem dezvoltat gustul poporului în atâtea forme deosebite și varii, ca chiar la noi.

„Nicăiri nu s’au păstrat mai curat motivele clasice, de cât în lucrările ce și-le confecționează țărăncile noastre spre podoaba casei și îmbrăcămintea familiei lor. Tenacitatea, cu care și-a păstrat poporul românesc prin secolii, originalitatea și caracterul său, este cu drept cuvânt de admirat.

„Și oare al cui este meritul principal, că ne-am conservat portul antic, așa cum se vede zugrăvit pe columna lui Traian din Roma? Al războinicilor, cari au cutreerat odată lumea întreagă prin virtutea lor militară? Ori al învățaților din vechime, cari au lăsat tesaurii lor spirituali să fie far luminător posterității?

„Nu, doamnelor!

„Au fost Peneloapele române și de-atunci successive urmașele lor, cari ne-au păstrat în castul templu al căsniciei, moravurile și datinile cu cari azi ne girăm drept descendenți ai celui mai glorios popor din vechime.

„Țărăncă română este deci îndreptățită să pretindă dela noi, cari am înaintat cu spiritul timpului, să-i

venim în ajutor întru exploatarea muncii sale în înțeles modern“.

Ocupându-se apoi de celalalt ram de activitate al Reuniunii, de ajutorarea fetițelor și văduvelor sărace, d-sa zice:

— „Aici este femeea în elementul său. Întru a face bine culminează toate facultățile cu cari a înzestrat Creatorul inima femeescă.

„Domniavoastră cunoașteți viața, știți ce sunt năcazurile și suferințele, cu cari soartea ne copleșește de multeori cu o crudă necruțare. Parcele nemiloase iată curmă firul vieții unui părinte de familie. Mama văduvită a micuților orfani rămași fără câștigătorul pânei zilnice, în delăsarea și durerea ei nemărginită, se revoaltă în contra sorții pentru atâta cruzime!

„Haid' să-i zicem acestei nefericite: Soră întristată, ce ai fericirea de-a fi mamă, nu desperă! Dumnezeu îngrijește prin noi de tine și de viitorul micilor tăi orfani“.

După această vorbire și după cetirea telegramelor de felicitare și încurajare dela Brad, Hațeg, Petroșeni și Arad, o conștiință superioară a demniității, a valorii și a rosturilor neamului nostru, uniă sufletele celor prezenți, potențându-le avântul de muncă și de luptă. Căci eră vorbă de-a scăpa de perire, a perfecționa și a populariza unul dintre cele mai minunate și originale produse ale geniului românesc: portul nostru național, cu fermecătoarele lui podoabe, cari dovedesc, că, deși am fost un popor lipsit de formele culturii intelectuale superioare, deși am fost și suntem conzide-

rafi și azi ca niște barbari, am avut totuș un suflet armonicos, un suflet frumos, un suflet care a văzut, a înțeles, a simțit frumosul, și l'a știut esprima în formă artistică !

Adunarea primește proiectul de statute pregătit de comisia esmisă în conferința din 8 Septembrie 1886, și alege pentru conducerea afacerilor, până la aprobarea statutelor din partea ministrului de interne și constituirea definitivă a reuniunii, un *Comitet provizor*, din care făceau parte, pe lângă prezidenta *Ana Petco*, viceprezidenta *Lucreția Olariu*, cassiera *Elena Pop Hosszu-Longin*, controlora *Vilma Moldovan*, o mulțime de doamne, domnișoare și domni din cuprinsul comitatului Hunedoarei.

Activitatea comitetului eră îndreptată în două direcțiuni: aprobarea statutelor și câștigarea de membri, incassarea taxelor și colectarea modelelor de țesături și cusături originale românești.

Comitetul a întâmpinat dela început chiar greutăți mari.

Proiectul de statute primit de adunarea de constituire din 30 Octombree, între altele conține și dispoziția, ca adunările generale ale Reuniunii să fie ambulante.

Ținându-se adunările în diferitele centre ale comitatului, participanții puteau veni în contact direct cu masele țărănimii de pretutindeni, se puteau convinge din espiyența proprie, de bogăția, de valoarea artistică și de importanța industriei noastre de casă. Fiecare adunare ar fi fost pentru dânșii un nesecat izvor de însuflețire, de avânt, de statornicie în lupta și în munca începută. Adunările ambulante ar fi avut apoi o uriașă influință binefăcătoare asupra sufletului țărănimii din co-

mitat și ar fi fost zile de adevărat praznic pentru părțile, în cari s'ar fi ținut.

Ministrul însă a refuzat aprobarea acestei părți a statutelor, declarând totodată, că e aplicat a da prea înalta-i sancțiune numai în cazul, când vor fi modificate în sensul, că adunările generale și ale comitetului, nu se pot ține decât în sediul Reuniunii, adică numai în Deval..

Prezidenta convoacă o adunare generală extraordinară pe ziua de 14 Maiu 1887. Aceasta a modificat paragraful 11 al statutelor întocmai precum prețindea ministrul.

Astfel au fost aprobate în 26 Septembrie 1887 sub Nrul 60.060/VII.

Cu atât a fost mai mare însă sprijinul pe care l-a primit din partea intelectualilor români înțelegători.

La sfârșitul anului 1887, Reuniunea dispunea de un capital 1364 Coroane 20 fileri și de o mulțime de moddele de țesături și cusături, colectate din diferitele regiuni locuite de neamul nostru, iar altele primite dela atelierul „Furnica“ din București.

În acelaș an s'au ținut manevrele în părțile de miază-zi ale Ardealului. Principele Ferdinand D'Este, actualul clironom, petrecând cu această ocașie mai mult timp în regiunile Devei, a rămas încântat de frumusețea portului nostru național și și-a exprimat dorința de a avea ceva din produsele industriei de casă a țărâncei române.

Dorința i s'a împlinit, trimițându-i-se perdele pentru șase ferestri.

În 4 Decembre 1887 se ține ședința comitetului care ia la cunoștință aprobarea statutelor și decide convocarea adunării de constituire definitivă pe ziua

de 11 Februarie anul următor și arangiarea cu acest prilej a unui bal în favorul Reuniunii, care însă din mai multe cauze grave, nu s'a putut ține până în 27 Mai 1889.

În restimpul acesta comitetul și-a continuat activitatea începută și astfel până la ziua adunării de constituire definitivă, Reuniunea avea 30 membre fondatoare, 39 pe viață, 72 ordinare, 123 ajutătoare, și dispunea de un capital de 1610 Cor. 30 fil. și de o mulțime de obiecte de valoare. Iar înaintea sfintelor sărbători ale Crăciunului, membrele din Deva au inițiat o colecție pentru a se putea prevedea cu vestminte și cărți copiii săraci români, cari cercetau școlile din loc.

În adunarea generală din 27 Maiu 1889, „Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei“, se organizează definitiv.

Greutățile începutului erau învinse.

Darea de seamă cetită de secretarul Petru Dreghici, despre activitatea Reuniunii în periodul de trei ani, dela 30 Octombrie 1886, sprijinul de care s'a bucurat din partea celor înțelegători, a produs asupra membrilor prezenți o impresie adâncă. Aceasta eră o dovadă, că cei puși în fruntea ei au nimerit calea cea bună, care duce la lumină.

Conducerea atacerilor Reuniunii se încredințează unui nou comitet. S'a ales prezidență Ecaterina Dregici, viceprezidență Aurelia Dămian, cassieră Susana Ciatu, controloră Minerva Herbay, secretari Dr. Alexandru L. Hosszu și Constantin Pop, archivar Petru Dreghici; membre în comitet: Dnele Lucreția Olariu, Elena Pop Hosszu-Longin, Maria Moldovan, Maria Herbay, Valeria Moldovan, Ana Pop, Luiza Pop, Anastasia Moldovan, Terezia Muntean, Elena Tulea; dșoarele: Vilma Mol-

dovan și Letiția Papiu; suplente: Ana Păcurariu, Eugenia Pop, Maria Dima, Ana Dănilă, Aurelia Oprea și dra Veronica Petco, — iar bărbați de încredere: Ioan Papiu, Ioan Simionașiu, Francisc Hosszu-Longin, Alexiu Olariu, George Csaff și Petru Dreghici.

Tot atunci adunarea decide arangiarea cu prilejul proximei adunări generale, a unei espoziții de țesături și cusături românești.

Eră primul pas mare făcut de Reuniune pentru realizarea primului punct din programul său de muncă.

Espoziția aceasta a format obiectul fundamental al desbaterilor comitetului în decursul anului 1889 și 1890.

Planul stabilit de adunarea generală a fost însă abandonat și s'a hotărât, ca Reuniunea să-și dea concursul membrilor din Hașeg, cari au întocmit o expoziție cu prilejul adunării generale a Asociațiunii, ținută în 13 August 1891 în Hașeg, care a format punctul culminant al acelor serbări.

Despre espoziția aceasta va fi vorbă mai pe larg într'un capitol special.

După acești câțiva ani de muncă încordată și de lupte grele cu necazurile începutului, urmează un period de stagnare, cauzată probabil și de evenimentele importante cari se petreceau pe timpul acela în viața neamului nostru din Ardeal și Ungaria.

În 1892 activitatea Reuniunii se mărginește la incassarea taxelor dela membrii și la ținerea unei adunări generale în 13 Maiu, în care a fost ales un nou comitet compus din: prezidenta Ecaterina Dreghici, viceprezidenta Aurelia Vlad, secretari Dr. Alexandru L. Hosszu și August Herbay, archivar Alexandru Moldovan jun., cassieră Susana Ciatu, controloră Vilma Mol-

dovan, din 20 membre în comitet și din 5 bărbați de încredere.

Tot în această adunare generală se aleg de membri onorari *Gheorghe Barițiu* și *Zaharie Boiu*. Acest din urmă trimite Reuniunii câteva din scrierile sale, iar *Gheorghe Barițiu*, care tocmai atunci își serbă jubileul de 80 ani, a trimis comitetului o scrisoare de mulțumită, care, pentru valoarea ei, se reproduce aici în întregime:

*„Cătră onorabilul comitet al
Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei.*

Doamnă prezidentă și Doamnelor!

Adunarea generală a Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei, în ședința sa ținută la 3/15 Maiu a. c., binevoi a mă distinge cu titlul de membru onorar al său, ceea-ce mi se notifică prin transpunerea actului Nr. 15 din aceea zi de delegatul Dvoastră, onoratul Domn advocat Francisc Hosszu-Longin.

În acele momente din 12/24 Maiu a. c. când mi s'a comunicat decisiunea Dvoastră, m'am simțit surprins și uimit cu atât mai vârtos, cu cât m'am văzut întimpinat de cătră două reuniuni de femei române, de dincoace de munți, cum și de cătră una doamnă română, care venise înadins spre același scop, cu consoartele său, de peste munți. Așa a urmat, că eu pentru deputațiunile de bărbați am aflat cuvinte de mulțumită, iar în prezența deputațiunilor venite din partea reuniunilor de femei, amușisem. Nu pot să știu, cu ce voi fi meritat această distincțiune, anume din

partea Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei. Dvoastră însă, cum văd, ați considerat activitatea mea peste tot. Eram dator cu aceasta, eu și contemporanii mei, unui popor dotat dela Dzeu cu multe calități eminente, însă tocmai din această cauză supus la persecuțiuni seculare, urgisit și spoliat păgânește. Eră timpul suprem, ca să se împlinească oarecând profeția unui poet latin de nainte cu 2000 de ani, care scrisese, că odată tot au să răsară din osemintele celor omorâți și câțiva răsbunători.

Dară bătrânii nostri și noi cei contemporani, ajunși la adânci bătrânețe, învățaserăm și știam numai una regulă a vieții noastre mult agitate: a lucra, a suferi, a tăcea, a muri, fără a cuteza să așteptăm vreo recunoștință în această viață. Acum văd, că Dvoastre sunteți tocmai de părere opusă. Conduse de sentimentele cele mai nobile, inspirate de-o dreaptă mândrie națională, tari în credința unui viitor mai senin, venirăți cu voturile Dvoastre, ca să consolați pe un bătrân apropiat către apusul vieții sale, și să-l asigurați, că laboarea lui, va fi avut și rezultate bune.

Mulțumesc adunării generale cu toată căldura inimei mele pentru distincțiunea, cu care am fost onorat și rog pe onoratul comitet, ca la ocasiunea ce i se va da, în vreo adunare, să binevoiască a aduce la cunoștința Reuniunii, cea mai sinceră mulțumită frățiască, dela al onor. comitet cel mai devotat serv și frate

Sibiiu, 1/13 Iunie 1892.

George Barițiu m. p.

În ședința din 30 Octombrie 1893 se pune baza unei *biblioteci* a Reuniunii.

În decursul anului 1894 Reuniunea suferă pierderi însemnate. Prin scrisoarea din 23 Martie prezidenta Ecaterina Dreghici aduce la cunoștința comitetului, că mutându-se din Deva, e silită să se retragă din fruntea Reuniunii. Acelaș lucru îl face, părăsind comitatul Hunedoarei, și viceprezidenta Dna Aurelia Vlad n. Barișiu, prin scrisoarea din 25 Novembre, adresată secretarului Reuniunii. 1895

În 10 Novembre a anului următor, să fiie adunarea generală sub prezidiul ad hoc al Dnei Elena P. Barcianu. Cu conducerea Reuniunii se încredințează un comitet nou, compus din prezidenta Elena Pop Hosszu-Longin, viceprezidenta Victoria Dr. Erdély, cas-sara Susana Ciatu, controloră Vilma Schuster, arhivarul Alexandru Moldovan jun., secretarii Dr. Silviu Moldovan și Dr. Gayril Suci, din 18 membre în comitet și din 6 bărbați de încredere.

Sub conducerea acestora Reuniunea ia un avânt nou și înaintează cu pași repezi spre realizarea idealului său.

Adunarea generală aduce hotărâri importante: Se încredințează câte două doamne din Dobra, Orăștie, Hașeg, Brad, și Hunedoara, se cutreere satele din jurul acestor centre, se îndemne țărancele la iubirea și prețuirea frumosului lor port național și să premieze pe acelea, cari se dovedesc mai istețe în pregătirea țășăturilor și cusăturilor țărănești.

Spre scopul acesta adunarea generală votează suma de 200 coroane.

Tot atunci se hotărăște trimiterea unui apel la băncile din comitat, ca să vină în ajutorul Reuniunii.

Astfel în viața Reuniunii începe o epocă nouă.

În diferite centre ale comitatului, se începe o activitate febrilă, care a dat roade îmbelșugate. În iarna anului 1895/1896 se țin în Orăștie mai multe conveniri sociale în favorul Reuniunii. Acestea au adus un venit curat de 449 cor. 18 fil.

La recercarea comitetului, doamnele din cele 5 centre numite mai sus, au aranjat cu prilejul împărțirii premiilor, mici espoziții de industrie casnică: la Hunedoara în 1 August 1896, la care au luat parte câteva membre din Deva; la Cugir în 27 Septembrie 1896; la Brad în 8 Ianuarie 1897. Aici au espus 76 persoane 458 de obiecte și au fost premiate 17 țărance.

Mulțumită idealismului, însuflețirii, devotamentului și stăruinței neobosite a acestei Reuniuni, faima portului nostru național a străbătut departe peste hotarele pământului locuit de Români.

În ședința din 27 Decembrie 1897 a comitetului, presidenta aduce la cunoștința membrilor, că o firmă din Viena i-a cerut informații privitoare la industria casnică românească și s'a angajat cu aranjarea, în localitățile sale, a unei espoziții de țesături și cusături pregătite de țărancele noastre.

Comitetul decide, ca din sumele primite dela diferitele bănci românești în urma apelului trimis, conform hotărârei adunării generale din 10 Novembre 1895, să se anticipeze speșele pentru aranjarea acestei espoziții.

În toamna aceluiaș an s'a aranjat în Tatatóváros (comitatul Pojon), cu ocașunea manevrelor împărțitești, o espoșiție de industrie casnică, a cărei venite erau destinate locuitorilor din părțile nordice ale Un-

garii, sărăciți în urma marilor esundări, cari au pustiit avutul țăranilor din părțile acelea.

Baroneasa Elena Dithfurth, conducătoarea comitetului esecutiv, s'a adresat și Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei, rugându-o, să espună câteva obiecte de manufactură românească.

În adunarea generală din 25 Decembre 1898, comitetul face, prin rostul secretarului său, o dare de seamă amănunțită despre activitatea desvoltată în decursul celor 3 ani, de când a fost încredințat cu conducerea afacerilor Reuniunii.

Pe fața celor prezenți să putea cefi mândria datorinței împlinite. Succesul moral al esposițiilor din Tataóváros și din Viena, a întrecut așteptările tuturor. Sprijinul primit din partea băncilor române, și lacrimile de bucurie vărsate de multele țărance premiate pentru hărnicia și istețimea lor cu ocazia celor câteva mici esposiții aranjate în diferitele centre ale comitatului, au potențat încrederea și dragostea de muncă a membrilor Reuniunii.

Adunarea generală alege un nou comitet pe un period de trei ani, compus din presidenta: Elena Pop Hosszu-Longin, vice-presidenta Victoria Dr. Erdélyi, cassara Susana Ciatu, controlora Vilma Schuster, secretarul Anastasie Damian, bibliotecarul Alesandru Moldovan jun., archivarul Nicolae Muntean, din mai multe membre în comitet și bărbați de încredere.

Împrejurarea, că în comitet au fost realese, cu puține schimbări, persoanele din comitetul vechiu, a fost o garanță, că afacerile Reuniunii vor fi conduse cu aceeași pricepere și însuflețire.

Anii următori au dovedit deplin, că încrederea

cu care priveau toți la viitorul Reuniunii, a fost îndreptățită.

Devotamentul membrilor grupate în jurul Reuniunii, a dus la izbândă idealul femeilor române din comitatul Hunedoarei.

Conform hotărârei adunării generale din 23 Iulie 1899, comitetul trimite la 1 August un apel tuturor membrilor din comitat, rugându-le, ca, în conșlegere cu preoșimea, să îndemne poporul a participa la adunarea generală a Asociașunii, care s'a ținut în jumătatea a doua alui August în Deva, și mai ales a stărui, ca din fiecare comună să vină câte două perechi de țerani îmbrăcași în portul lor nașional.

Pentru premiarea costumelor mai frumoase, aceeași adunare generală a votat 200 cor.

S'a întâmplat aici, în proporșione mai mică, ceea ce s'a întâmplat în vara anului 1911, în proporșioni mari, la adunarea jubilară din Blaj.

În toamna anului următor comuna Vaidei (comitatul Hunedoarei) a fost pustiită de un incendiu groaznic. Multe case au fost prefăcute în cenușă și locuitorii au rămas fără adăpost. De aceea adunarea generală din 18 Novembre 1900, votează 400 cor., care să se deie țărancelor române din satul amintit. Țărancele trebuiau să pregătească în schimb lucrări de industrie casnică, ca să fie espuse la adunările generale ale „Asociașunii“, și ale „Socetășii pentru crearea unui fond de teatru român“, spre vânzare, și din preșul obiectelor vândute, să se restituie banii Reuniunii, iar restul să se destribue țărancelor și să se premieze acele cari au pregătit lucrări mai frumoase. Pentru ducerea în îndeplinire a acestui plan, se alege o comisiune în frunte cu doamna Victoria Dr. Erdélyi.

În aceeași adunare s'a decis trimiterea unui apel tuturilor băncilor române din comitat, rugându-le să se oblige a da anual, în decurs de 10 ani, o anumită sumă de bani, ca astfel Reuniunea să poată înființa un atelier de țesătorie și cusătorie.

Comitetul în ședința din 26 Octobrie 1902, face un pas mai departe în direcția aceasta. La propunerea protopopului George Romanul, să alege o comisiune compusă din dnii Dr. Ioan Mihu, Dr. Aurel Vlad, Ioan Moța, Aurel P. Barcian, Constantin Barcian, Francisc Hosszu-Longin, Dr. Alesandru L. Hosszu, Dr. Iustin Pop, Nicolae Macrea, Vasile C. Osvadă, George Romanul și Dr. Gavrilă Suciu, cari să compună planul înființării unui atelier pentru confecționarea articolilor de industrie casnică românească.

Adunarea generală ținută în 9 Novembre, a aceleiași an, aprobă decisiunile comitetului. Tot atunci să aleg membrii onorari: dna Maria Cosma (Sibiiu), Iosif Vulcan, redactor al „Familiei“ și Dimetriu Comșa (Sibiiu), iar presidenta aduce la cunoștința celor prezenți, că țărancele încep a se interesa de Reuniune, intrând mai multe în șirul membrilor ei, și cerând, în chestii de industrie casnică, sfaturi și îndrumări dela dânsa.

Comunicarea aceasta a prezentei a produs o impresie adâncă asupra adunării, care a contribuit în măsură însemnată la neastâmpărul, cu care să lucră pentru câștigarea isvoarelor necesare la înființarea atelierului.

Atelierul acesta forma obiectul principal al debaterilor din ședințele comitetului și din adunările generale.

Să trimit unul după altul o mulțime de apele

băncilor, ca să contribuie și ele cu obolul lor la întemeierea acestei însemnate opere naționale și doamnelor din diferitele părți ale Ardealului și Ungariei, ca să vină în ajutorul Reuniunii, colectând modele de cusături și țășături pregătite de țărancele noastre.

Espozițiile aranjate în diferite centre locuite de neamul nostru (1904 la Brad, 1905 la Sibiu, 1906 la București), apariția albumului dlui D. Comșia și dșoarei Minerva Cosma, au deșteptat în publicul nostru un interes deosebit pentru industria casnică a țărancei române. Ideea Reuniunii de a înființa un atelier pentru pregătirea de țășături și cusături, a fost astfel întimpinată de pretutindeni cu însufleșire.

La 1907 să deschide în sfârșit Atelierul „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“, în Orăștie.

Reuniunea n'ar fi putut serbă mai splendid iubi-leul său de 20 ani.

Atelierul înființat și susținut de „Reuniunea femeilor rom. din comitatul Hunedoarei“, este după părerea multor bărbați de specialitate, o mândrie a dezvoltării noastre culturale, e cea mai națională operă săvârșită de neamul nostru din Ardeal și Ungaria în deceniile ultime.

Însemnătatea acestui atelier este înțeleasă azi de toți, mulțumită espozițiilor aranjate de Reuniune în 1907 la Bistrița, 1908 la Șimleu, 1909 la Alba-Iulia, iar în anul trecut la Blaj, cari cuprindeau numai material pregătit în atelier, după cele mai originale și mai caracteristice modele românești.

Istoria „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“ în ultimii cinci ani, în mare parte o formează istoria Atelierului și istoria espozițiilor.

Ultima adunare generală s'a ținut în 26 Februar

1911, în care s'a adus hotărârea de-a se sărbători în 1912 jubileul de 25 de ani al Reuniunii și de a se publica, cu acest prilej, o schiță istorică, în care să se arate toate fazele prin care a trecut Reuniunea dela înființarea sa până în timpul de față.

II.

ESPOZIȚIILE REUNIUNEI

Scopul „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“ a fost dela început: înaintarea și sprijinirea *industrii de casă românești*, scoaterea la lumină, păstrarea și dezvoltarea sănătoasă a celor mai originale și mai naționale opere produse de geniul creator al țărâncei române.

Astfel persoanele puse în fruntea reuniunii, au dat totdeauna o deosebită importanță esposițiilor.

Esposițiile acestea aveau un scop îndoit: să arate publicului românesc extraordinara bogăție artistică îngrămădită în satele noastre modeste, și în forma aceasta să-i potențeze încrederea în calitățile și în puterea de viață a neamului, iar de altă parte să deștepte în țărâncea română mândria legitimă și cunoștința vredniciei sale, să o convingă, că munca sa nu-i o muncă zădarnică, că lucrul mânilor sale nu-i obiect de dispreț, ci o comoară scumpă, la care trebuie să țină cu sfințenie și s-o iubească.

În anii primi, când comitetul reuniunii avea de luptat cu greutățile începutului, nu putea fi vorbă de esposiții. Mai târziu însă, când, mulțumită sprijinului membrilor și dragostei, cu care a fost întâmpinată din partea tuturor celor înțelegători, reuniunea a ajuns să dispună de un capital de bani mai mărișor, fără de

care orice acțiune serioasă era imposibilă, și după ce idealul ei a străbătut în sufletul tuturor membrilor, creând armonia aceea de principii și de idei, care asemenea era necesară înainte de săvârșirea oricărei lucrări însemnate, comitetul reuniunii și-a început activitatea și în direcția aceasta, continuând-o, spre folosul nostru al tuturor, până în ziua de azi.

Ideea unei esposiții s'a ivit mai întâi în adunarea generală din 27 Mai 1889.

Atunci s'a decis aranjarea unei esposiții de țășături și cusături țărănești în Deva, cu prilejul proximei adunări generale.

Comitetul s'a pus îndată în legătură cu mai multe persoane din comitat, cerându-le sfatul și sprijinul.

Ideea a fost primită pretutindeni cu însuflețire și bunăvoință; s'a făcut însă din diferite părți propunerea, ca esposiția să fie amânată până în 1891, când adunarea generală a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ să va ținea în Hașeg.

Ținând seamă de dorința membrilor, iar de altă parte convingându-se, că adunarea generală a „Asociațiunii“, la care participă un public mai mare din toate ținuturile românești ale țării, e mai potrivită pentru astfel de manifestații culturale, decât o adunare generală a reuniunii, la care iau parte numai intelectualii din cuprinsul comitatului, a decis în adunarea din 22 Novembre 1890., să amâne aranjarea esposiției până în vara anului următor.

Tot atunci au fost rugate doamnele din Hașeg să se angajeze dânsule cu aranjarea esposiției, căreia reuniunea îi va da cel mai mare sprijin moral și material. S'a trimis apoi un apel tuturor doamnelor din comitat, aducându-le la cunoștință, că reuniunea va premia

lucrările cele mai frumoase și rugându-le să îndemne țărancele a luà parte activă la esposiție.

Doamnele din Hașeg țin în 11 Ianuarie 1891 o conferință, în care hotăresc aranjarea esposiției cu condiția, ca reuniunea să anticipeze spesele necesare.

Să alege un comitet de acțiune compus din presidenta Susana Popovici, vicepresidenta Charlofa Baci, secretarul Paul Oltean și membrele Maria Bontescu, Ida Peovici, Maria I. Ianza, Mina Rașiu și Mariși Muntean.

Hotărârile acestei conferințe să aduc la cunoștința comitetului reuniunii, care în ședința din 25 Ianuarie votează suma de 200 cor. pentru acoperirea speselor necesare la aranjarea esposiției.

Doamnele din Hașeg țin în 1 Februar o nouă conferință, în care iau la cunoștință hotărârea comitetului reuniunii și aleg încă trei membre în comitetul de acțiune: Mina Pop, Valeria Cuteanu și Mariși Popescu.

Peste câteva zile s'a ținut și adunarea generală a reuniunii, care ia cu bucurie la cunoștință pașii făcuți de comitet pentru aranjarea esposiției și votează suma de 120 cor. pentru premiarea lucrărilor mai frumoase. Tot în chestia esposiției să țină o adunare generală extraordinară în 13 Maiu a aceluiaș an, care hotărăște trimiterea unui apel preoșimei din comitat, ca să îndrume poporul a luà parte la esposiție, esplicându-i rostul și însemnătatea aceleia. Apelul se trimite cu data de 8 Iunie 1891. În el se stăruie mai ales, ca obiectele trimise la esposiție să fie originale, adecă așa cum se poartă în respectivele sate sau ținuturi, fără a fi schimonosite cu adausături străine.

Esposiția s'a deschis în 13 August 1891. rămâ-

nând deschisă până în 20 a aceleiaș luni. Cu prilejul acesta a ținut presidenta comitetului de acțiune al doamnelor din Hațeg, Susana Popoviciu, o admirabilă vorbire de deschidere, din care estrag următoarele:

„Mica noastră expoziție — zice dsa — va permite ochiului pătrunzător al femeilor și bărbaților instruiți, să scoată două conclusiuni fundamentale: una istorică și alta de estetica și inteligența femeii române. Chestiunea istorică este demonstrată prin natura obiectelor de îmbrăcăminte. Binevoii a privi secțiunea costumelor! Ele nu vorbesc, dar croiturile fac pe istoriograf să-și reamintească portul femeii dace, când vede șubele înfundate ale sătenilor din comunele Găuricea, Vălioara, Luncani și altele; portul din jurul Romei și a orașelor Pincium, Pustia, Pesteana, când vede obiectele din comunele Păucinești, Tustea și Peșteana. Portul sătenilor dela Fărcădin ne aduce aminte, că acel port este rămas dela colonii, cari înainte de a veni în Dacia s’au luptat la Furcile-Caudine. Porturile sătenilor din comuna Rea și Cârnești ne zic: Români! de veți fi uitat aduce-ți-vă aminte, că cu 17 secolii în urmă, eră la Cârnești măcelăria, iar la Rea locul de exerciții al strămoșilor nostri Romani! Esaminând cu atențiune modul cum sunt esecutate obiectele cusute și mai ales chindisiturile espuse de sătene, visitorul imparțial și cunoscător, nu poate decât să admire talentul și estetica femeii române, când află, că toate acestea sunt lucrate fără model“.

Succesul moral al expoziției a fost splendid.

„Nu știi ce să admiri mai mult — scrie „Gazeta Transilvaniei“ — paciința și gustul sortărei sau varie-

tatea și neobosita hărnicie a esponențelor? Intr'adevăr ar merita această expoziție așa cum e, a fi transpusă la o expoziție universală, ca prin ea să se arete unui public dintr-o lume întreagă, că femeia română într'adevăr este cu mult mai vrednică, de cum a fost declarată și recunoscută până acum din partea unor persoane chemate. Oricare lucrare din expoziție îți oferă obiect de un studiu formal. Nu știi ce să admiri mai tare, delicateța și gingășia compoziției ori destoinicia înăscută a Româncei, care pe lângă așa puține cunoștințe, este în stare să-ți producă dintr-un material brut adevărate capo d'opere... Pot opină și susține, că expoziția română din Hațeg, este o dovadă plausibilă, că femeia română este un factor național românesc cu mult mai ponderos și vital, decât și-l poate cineva închipui între alte împrejurări“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Frumuseța artistică a obiectelor espuse, a deșteptat fiori de legitime mândrie națională în inimile tuturor, cari au avut fericirea s-o vadă. Cu prilejul acestei expoziții a avut loc una dintre cele mai zguduitoare scene, care stă fără păreche în analele luptelor noastre culturale: bătrânul Gheorghe Barișiu ține cu lacrimi în ochi, o vorbire de îndemn la muncă, la păstrarea dafinelor, obiceiurilor, limbei și portului strămoșesc. Vorbirea bunului octogenar a produs un efect extraordinar. Țărancele se apropiau cu ochii scăldași în lacrimi de dânsul și-i sărutau mâinile și veștmintele.

În cei câțiva ani de stagnare, cari au urmat în viața Reuniunii, nu s'a aranjat nici o expoziție în cuprinsul comitatului. Dupăce însă în fruntea Reuniunii a ajuns un comitet nou, activitatea începută a fost continuată cu însufleșire.

În adunarea generală din 10 Novembre 1895 se aduce hotărârea importantă, de a se alege câte două membre din centrele comitatului (Dobra, Orăștie, Hașeg, Brad și Hunedoara), cari se cutreere satele învecinate, îndemnând țărancele la păstrarea și iubirea frumosului lor port național, și să premieze pe acele dintre ele, cari s'au destins pregătind lucrări mai bune și mai românești.

Spre scopul acesta să votează suma de 200 cor.

În curând Reuniunea a avut norocul rar, de-a putea duce faima istețimei, gustului artistic și hărniciei țărancii noastre, departe peste hotarele teritoriului locuit de români.

În toamna anului 1897 Reuniunea a luat parte la marea expoziție aranjată în nordul Ungariei, în Tatabováros, pentru ajutorarea nenorociților, al căror avut a fost nimicit de marile esundări de ape din părțile acelea, espunând vreo 30 bucăți de țesături și cusături pregătite de țărancă română.

Cu mult mai importantă, mai mare, și mai însemnată prin rezultatele sale, a fost expoziția aranjată în iarna aceluiaș an la *Viena*.

Expoziția aceasta a fost aranjată în Atelierul de broderii artistice ale firmei Gisa Kahling (I. Weiburggasse 18) în 20—22 Decembre.

Au fost espuse o mulțime de obiecte; placate mari vestiau publicului vienez deschiderea expoziției. Ziarele scriau cu admirație, aducând elogii geniului creator al țărancii noastre.

„Femeile române, — scria „Deutsche Zeitung“ din 22 Decembre 1897, — și în deosebi femeia din

popor, produce lucrări de tot escelente în broderie și în țesut. Sârguința și zelul Româncei în tors și țesut, e doar proverbială; lucrurile espuse, cari sunt de origine curat română, dovedesc un sentiment și o pricepere bogată pentru colori și forme“.

Succesul moral al expoziției a fost hotărâtor în desvoltarea Reuniunii. Deosebit de importante au fost sfaturile și învățăturile pe cari Reuniunea le-a primit cu prilejul expoziției dela dșoara Giza Kahlig, o renumită specialistă în arta broderiei.

Aceasta a atras atențiunea prezidentei asupra necesității unei selecționări rigoroase a motivelor fără-nești, cultivându-le și perfecționându-le, aplicând numai pe cele într'adevăr artistice și eliminând pe cele fără valoare.

Principiile acestea au călăuzit până în ziua de azi activitatea Reuniunii.

Astfel a fost posibilă confecționarea minunatelor lucrări, cari sunt o glorie a culturei noastre naționale.

Încercările acestea frumoase, au dovedit că Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei, a aflat calea, care duce la lumină și izbândă, și că este un factor însemnat în evoluția culturei noastre naționale.

Adunarea generală ținută la 23 Iulie 1899, a adus hotărârea, de a aranja în Deva, cu prilejul adunării generale a Asociațiunei, o *espoziție vie* de porturi naționale, obligând membrele, să stăruiască, ca din toate părțile comitatului, să vină câte două părechi de țărani, îmbrăcați în pitorescul lor port național și votând 200 cor. pentru premiarea costumelor mai frumoase.

Fiindcă vorbirea prezidentei ținută cu acea oca-

ziune cuprinde ideile de cari eră călăuzit comitetul în acțiunile sale, și fiindcă comitetul acela conduce până în ziua de azi destinele Reuniunii, muncind după aceleași principii, se reproduce în înfregime:

Onorată adunare generală!

Permiteți-mi să vă zic un bine-ați venit, întru a conlucra la realizarea idealului măreț, ce această Reuniune și-a impus.

Motorul principal, care a condus pe intemeietoarele societății noastre, a fost, să se clădească o punte de aur, care să lege în uniune intimă femeia societății inteligente, cu fiica din popor a unui și aceluiaș neam.

Este o alianță aceasta, pe cât de naturală, pe atât de înălțătoare!

Efectele unei asemenea uniuni nu pot fi, decât binecuvântate de Dzeu.

Și vrednice sunt să ne închinăm înaintea femeilor noastre din popor, căci în sfințenia căsniciei lor, ne-au conservat cel mai scump tezaur al individualității noastre naționale.

Prin căsnicia lor proverbială au creat frumoasa noastră industrie de casă cu forme classice.

Pe acest teren se afirmă ca conservatoarele cele mai eminente ale vechilor motive, ale matroanelor de odinioară.

Și cine altele, decât tot ele știu să împresoare cercul lor de activitate neobosită cum farmecul poeziei și doinelor încântătoare.

Știm cum Românele dela țară, fie în holdă, fie la tors, țăsut și cusut, sunt vecinic nedespărțite de duioasele noastre melodii.

Din sufletul lor senin izvoresc cele mai suave acorduri, cari, prelucrate cândva de meșterii tonurilor, vor forma tot atâtea perle în veci neperitoare, a muzicii noastre naționale.

Dar apoi iarna pe la șezători, când fusul sfârșe vesel, adunând fir după fir din caer, cine n'a rămas încântat ascultându-le spunând povești și basme auzite din bătrâni?

Astfel să transpun tradiții în literatura unui popor.

Toate aceste calități laudabile, învrednicesc Românca dela țară să-i dedicăm tot interesul nostru și să-i fim de ajutor la cultivarea mai departe a acestor virtuți eminente.

Toată ocazia, unde ni să îmbie un contact imediat cu ele, să ne fie binevenită.

Un astfel de prilej ne prezintă adunarea generală a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, care în luna lui August se va ține aici în orașul nostru.

Aceasta, dintre toate instituțiunile noastre culturale cea mai măreață, care menită este ca lumină să răspândească în urma ei, ne face rara onoare și bucurie să apară între noi. Între alte festivități, ce se vor aranja cu această ocaziune, e proiectată și o sărbare poporală. Aceasta, pentruca să succeadă așa măreț, după cum e contemplată, recere, ca și membrele acestei Reuniuni, să dea mână de ajutor comitetului aranjator.

E vorba să prezentăm poporul nostru la această adunare în număr cât de mare, deoparte să-i stârnim interesul față de scopurile mărețe ale „Asociațiunii“, de altă parte să-i dăm prilej să cunoască eminentii bărbați, cari sunt grupați în jurul „Asociațiunii“, și cari atâta jertfesc și ostensesc în interesul progresului nostru național.

Cu deosebire se intenționează, ca porturile diverse și atât de frumoase din acest mare comitat, să iasă la iveală, prezentându-se din fiecare ținut câteva părechi.

Nu în curând va mai fi o astfel de ocazie, unde frați și surori din toate unghiurile țării, să vină să ne caute la vetrele noastre.

Deci datorință avem, ca toți și toate să ne dăm silința, să facem din puținul timp, cât vor petrece între noi, adevărate zile de sărbătoare.

Aici ni să îmbie și nouă cea mai splendidă ocaziune, a prezentă munca femeilor noastre.

Căci doar în îmbrăcămintea lor de sărbătoare, culminează gustul lor estetic, vrednic de admirat.

Vă rog deci, doamnele mele, ca în decursul acestei adunări generale, pe lângă agendele oficioase, să chibzuți modul, cum Reuniunea noastră să și manifeste interesul și dragostea față de harnicele noastre surori țărance în chipul cel mai potrivit cu ocaziunea amintită“.

Cu datul de 1 August, comitetul trimite un apel însuflețit tuturor intelectualilor din cuprinsul comitatului, rugându-i să facă cea mai întinsă propagandă pentru participarea jăranimei în forma proiectată la festivitățile Asociațiunei.

Apelul comitetului Reuniunei n-a rămas fără rezultat.

Poporul s-a prezentat în număr neobicinut de mare. Intelectualii adunați cu prilejul acesta în Deva, au rămas uimiți de splendoarea minunatelor costume, de vigoarea și puterea de viață a jăranilor și a jăran-celor noastre, și s-au depărtat întăriți în convingerea și credințele lor, că deși am fost un neam impilat și

hulit, vijeliile veacurilor n-au putut stânge din sufletul nostru avântul îndrăzneț și idealismul curat, cari în vremuri de grea cumpănă vor face minuni.

Premierea a avut loc în 27 August n. Emoția eră la culme și mulți ochi au vărsat lacrimi ferbinți în ziua aceea de înfrățire a sufletelor.

În vara anului următor, comuna românească Vaidei a fost bântuiă de un incediu groaznic, care a prefăcut în cenușe și scrum avutul multor țărani de-ai noștri.

Reuniunea, spre a veni în ajutorul celor rămași fără adăpost, votează în adunarea generală din 18 Novembre 400 cor., cari să se împartă țărancelor din Vaidei. În schimbul acestor bani, țărancele aveau datorința, a pregăti diferite țășături și cusături, spre a fi expuse la adunările generale ale Asociațiunii și ale Societății pentru crearea unui fond de teatru român.

Din venitele obiectelor expuse trebuiau să se restituie banii Reuniunii, iar restul să se distribue țărancelor pentru lucru și să se premieze acelea dintre ele, care au pregătit cusături și țășături mai frumoase.

Cu ducerea în deplinire a acestui plan se încredințează un comitet în frunte cu Dna Victoria Dr. Erdélyi.

S-au adunat 84 bucăți de țășături și cusături, care au fost espuse la adunarea generală a Societății pentru fond de teatru, ținută la Șimleu (1901). Aici s-au vândut numai 30 de bucăți, cu 170 cor. 45 fileri. Cu obiectele nevândute s-a aranjat altă espoziție în Deva, cu prilejul adunării generale a Reuniunii, ținute în 8 Decembre 1901. Aici încă au fost vândute 21 bucăți cu 130 cor. 80 fileri.

Espozițiile aranjate în diferitele părți ale comitatului, interesul pe care intelectualii îl manifestau cu toate ocaziunile, față de portul nostru național, au avut o influință binefăcătoare asupra sufletului țărănimei.

Țărancele au început a arăta un interes deosebit față de Reuniune, întrând mai multe dintre ele în șirul membrilor ei, și cerând mereu sfaturi cu privire la cusăturile și țășăturile pe care voiau să le pregătească. Astfel a început a să clădi puntea aceea de aur chemată a legă în uniune intimă femeia societății inteligente, cu fiica din popor a aceluiaș neam.

În toamna anului 1902 Reuniunea a luat parte activă la espoziția aranjată la Sibiu, din prilejul adunării generale a Asociațiunii, trimițând, prin dsoarele Șinca din Batiz, un costum întreg de pe valea Streiului, iar prin dna Luiza Pop protopopeasă în Hunedoara, o păpușe în costum de pădureancă.

Acum s'a atras mai întâi atenția publicului nostru asupra unuia dintre cele mai frumoase și mai caracteristice porturi naționale: portul de pădureancă, care de-atunci e cel mai iubit din partea doamnelor și domnișoarelor noastre.

Fiind convocată în 1904 adunarea generală a Societății pentru crearea unui fond de teatru român la Brad, Reuniunea a voit să folosească și prilejul acesta, pentru a atrage atenția intelectualilor, care să vor adună acolo din toate părțile, asupra importanței portului nostru național. De aceea comitetul a provocat doamnele române din Brad, să aranjeze cu ocaziunea aceea o espoziție de industrie casnică țărănească.

Mulțămită hărniciei și însuflețirii acestor doamne, espoziția a succes deplin.

Țărancele au luat parte cu drag la ea, espunând

o mulțime de obiecte, cari au fost admirate mai ales din partea străinilor, cum dovedesc dările de seamă apărute în foile streine din acea vreme.

În 1905, Reuniunea a fost învitată să ia parte la marile sărbări naționale dela Sibiiu. Comitetul apreciind însemnătatea acestor sărbări, și voind, ca și Reuniunea să fie reprezentată acolo în mod demn, în ședința din 24 Mai, având în vedere diversitatea porturilor din comitat, a statorit 25 de centre și pentru fiecare centru a ales o delegată, provocându-o, să se pună în legătură cu celelalte membre ale Reuniunii, să formeze câte un comitet de acțiune, să cutreere satele vecine colectând obiectele mai frumoase și să le trimită direct la Sibiiu.

Centrele acestea au fost: Deva, Orăștie, Hunedoare, Ilia, Hațeg, Dobra, Geoagiu, Petroșeni, Pui, Grădiște, Baia-de-Criș, Brad, Băița, Cujir, Vinerea, Jibot, Romos, Leșnic, Bățiz, Seliște, Gurasada, Lelese, Criștior, Hondol și Săcărâmb.

Obiectele trimise de Reuniune au fost espuse într'o sală specială, reprezentând toată varietatea, bogăția și toată splendoarea industriei casnice române din comitatul Hunedoarei.

În anul următor, Reuniunea a luat parte la marea expoziție generală jubilară aranjată în capitala României, primind din partea juriului expoziției două diplome și două medalii de aur.

În 1907 să întemeiază *Atelierul de țesătorie din Orăștie*, ale cărui produse au fost espuse în fiecare an la adunările generale ale celor două mari societăți culturale române: „Asociațiunea pentru literatura

română și cultura poporului român“ și „Societatea pentru crearea unui fond de teatru român“.

Deosebit de importantă a fost espoziția aranjată în 20—23 Septembrie 1907 la Bistrița.

Din satele vecine au venit o mulțime de țărance, anume pentru cercetarea lucrărilor pregătite în Atelier, și-au cumpărat mai multe țesături și cusături câștigându-și astfel modele originale românești, și părăsind modelele, cu cari le înșelau, și, durere, în multe părți le înșală până în ziua de azi comercianți streini, cari în zilele de târg inundează orașele noastre cu marfele lor de o valoare dubie. Espozițiile aranjate la Șimleu, Alba-Iulia și Blaj, sunt cunoscute de publicul nostru în de-ajuns. Adunările instituțiilor culturale cu prilejul cărora s'au aranjat, au fost cercetate de-o mare parte a intelectualilor români, iar cei cari n-au avut fericirea a fi de față, s'au putut convinge de însemnătatea lor din dările de seamă publicate în ziare.

Pe lângă espozițiile acestea mari, Reuniunea a aranjat sau a sprijinit espozițiile mai mici aranjate pe teritoriul comitatului. Astfel în August 1908, cu prilejul adunării generale a Despărțământului Deva al „Asociațiunii“, s'a aranjat o mică espoziție la Veșel: cele mai multe obiecte au fost adunate din comuna Vulcești. Pentru premiarea țărancelor, Reuniunea a pus la dispoziția comitetului despărțământului 22 coroane. Asemenea sprijin a dat și espoziției aranjate în comuna *Biscarea*.

În 27 Novembre 1909, s'a aranjat la Orăștie o mică espoziție, compusă numai din lucrările pregătite în Atelier.

Cu prilejul acesta dna Victoria Dr. Erdelyi a ținut în fața unui public numeros, o frumoasă conferință

despre «*Portul național*». Dna Victoria Dr. Erdélyi a avut și are un rol de frunte în întemeierea, susținerea și dezvoltarea Atelierului. De aceea conferința d-sale o reproducem în întregime, pentru ca publicul nostru românesc să cunoască ideile și principiile, de cari e călăuzită activitatea directoarei atelierului. Iată ce spune dna Dr. Erdelyi:

„Precum bine vă este cunoscut, „*Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei*“ a înființat aici în orașul nostru un *Atelier pentru țesut și cusut*, a cărui conducere a încredințat-o mie. Aflu de bine, ca să lămuresc în public scopul acestui atelier.

Înainte de toate doresc, să iee spre știre toți aceia, cari până acum nu au avut cunoștință, că Atelierul acesta nu e întreprindere comercială, deci nu facem nimănui concurență.

Lucrurile făcute acolo, nu să vând pentru a avea câștig, ci pentru ca să se acopere spesele împreunate cu susținerea Atelierului, cari, durere, până acum nu sunt acoperite nici decum, cu toate că dl Dr. Ioan Mihu ne dă gratuit locuința, iar institutul „Ardeleana“ ne plătește luminarea și ajută cu 300 coroane la susținerea lui. Publicul nu e încredințat despre aceea, că un ajutor mai mare ar fi bine folosit și ar ajuta la înaintarea Atelierului, a cărui chemare din punct de vedere *economic-național*, este foarte însemnată.

Menirea Atelierului acestuia este: 1. Adunarea modelelor vechi, cari încep să se piardă în urma nesocotinței femeilor noastre; 2. deprinderea femeilor cari deja știu țese, în țesutul neglijat de ele; 3. învățarea fetelor tinere de țaran în țesut și cusut, și cu timpul în toate câte se țin de aceste lucrări,

adecă: tors, vopsit, etc., ca să se zmulgă de sub jugul fabricelor; 4. ca prin lucru să se poată da mijloace de câștig celor cari au învățat; 5. să înainteze industria de casă, și prin aceea să oprească în familie banii, cari altcum ar trece în mâni străine; 6. să facă în urmă, ca femeea să fie scutul frumosului nostru port strămoșesc!

Ca să puteți prețui portul nostru, care nu este urmarea unui caprițiu, ci se întemeiază pe tradiție, îngăduiți-mi, vă rog, să vă spun câte ceva despre port. Anume: Despre originea portului național românesc, despre frumusețea lui, despre practicitatea lui, despre folosul lui, despre felurimea lui după ținuturi, despre felul cum să-l stimăm și cum să-l păstrăm, fără ca se piardă din originalitate. Și în urmă o propunere în privința purtării lui.

În *portul* unui popor este scrisă o *parte din istoria lui*. Privind cu luare aminte portul unui popor, putem urmări dezvoltarea lui.

Portul poporului din țările locuite de Români din Dacia lui Traian, a fost adus prin coloniile romane așezate aici. Acest fapt reese din privirea statuelor de pe timpul Romanilor, ca de pildă columna lui Traian din Roma, de unde putem vedea, că portul roman a fost întrucâtva schimbat după al Dacilor, fiind acela potrivit ținuturilor muntoase și mai reci. Dar nu numai forma portului, ci și culorile pe cari le foloseau în deobște vechii Romani, le-au adus cu sine.

Cercetând ruinele orașului Pompei, care a stat peste 1800 ani acoperit sub lava Vezuului, și care acum este desgropat, așa încât se văd zidurile caselor, în unele case se poate deosebi încă bine pictura cu

așa numitele „fresco“-uri în colorile *roșu-galben* și *alb-astru*. Îndeosebi culoarea roșie e acolo de o frumseță rară și e renumită despre aceea, că nu s'a aflat nici un artist, care să fi putut nimeri întocmai culoarea așa-numită: *roșu-pompeian*.

Ce să zic despre portul *bărbaților nostri*? Ei, când sunt îmbrăcați de sărbătoare, au portul unui *legionar roman*, iar iarna sunt întocmai ca și *Dacii* cei bătrâni. Prin urmare portul nostru e: amestecul din portul celor două popoare din cari ne tragem pogorârea, și cari în vechime au stăpânit atâta amar de pământ și apă. Prin păstrarea lui dară, ne putem mândri cu ceva, cu ce alte popoare, nici chiar Italienii, nu pot să ne stee alături!

Poporul român a păstrat *portul vechiu roman*, și toate popoarele din jurul lor, *Sârbii*, *Rușii*, *Bulgarii*, au un port pe care se vede originea *romană*, dar se văd și schimbările, cari le-au făcut după gustul lor. Unele din schimbările acestea le-au primit și *Româncele noastre*, depărtându-se astfel de portul național, ceea-ce însă nu a ajutat de loc la *înfrumșetarea* portului lor.

Portul numai atunci vrednicește numele de *port*, dacă este *frumos*, este cu gust, altcum e numai o fantazie, închipuire proprie. *Portul românesc e frumos*, e ritmic, întocmai ca o muzică, în el toate sunt în armonie, fără să aibă părți strigătoare.

Fiecare bucată își are chemarea ei, nu poți să adaugi, dar nici să iei din el nimica, fără ca să nu fie tulburată conglăsuirea. Portul popular, ca lucru al industriei de casă și al iscusinței femeii, ridică în mod minunat formele corpului mlădios, întocmai ca la statuiele sculptorilor romani și greci.

Să vedem cum a fost portul adevărat înainte de asta cu câți-va ani?

Femeea română din o pânză țesută cu grije își făcea o ie, a cărei grumaz era par'că lucrat de mâni de zine, cu ac și fire nevăzute. Trebuie să te minunezi de gingășia lucrului făcut din un asemenea material. Tot asemenea lucrează și Mărgineanul încreștăturile cele mai fine și mai măiestre cu un cuțit simplu.

Pe pumniceii se vede o cusătură, care ridică rotunzimea mâinii. Dar ce să zici despre cheia cea minunată cu puișori pe lângă ea, care, ca un râuleț blând, curge de la umere până la pumniceii? Acea cheie făcută ca un ac de rând, gros, storcea uimirea tuturor pricepătorilor.

Poalele erau simple și fără cute și horbote, cum să obicinuesc acum; numai cu o mică dar fină cusătură la marginea lor. Albimea poalelor era ridicată prin un șorț țesut în lână, cu alesături puține, dar mi-găloase. Tot așa era și cătrînța țesută cu multe alesături fine. După colorarea cătrînței se deosebiau femeile din felurile comune. Ca să scoată la iveală mijlocul, se încingeau cu un brâu făcut cu mare grijă. Ca coroană la acest port a slujit broboada, învălitoarea, așezată în chip isteț pe cap, care numai Româncelor le șade așa bine, ca să poată storce admirarea din partea streinilor. Nu vezi la nici un popor femeile cu o așa ținută dreaptă, ca bradul, ca femeile noastre, și aceasta au să o mulțamească în parte gândului lor bun, că poartă povara pe cap, contrar femeilor de altă nație, cari toate lucrurile grele le poartă în spate.

O femeie română cu portul ei drăguț, cu broboada ei frumos așezată, pare o regină, nu alta.

Dar fetele cât au fost de drăguțe în portul lor! Chica pe fruntea dreaptă și capul legat cochec cu cârpa, făcea să stee în loc bărbații, să o admire.

Dar să vedem cum e portul azi.

Cojocul drăgălaș al fetelor a pierit. Nu mai e nici o deosebire între fete și femei, în ce privește modul învălirii capului. În loc de chică, fetele poartă „breton“, părul tuns pe frunte, ba și frizate, încât ai izbucni în râs, de nu ți-ar stârni jale portul lor schimonosit. Începând cu schimbarea învălitoare și a peptănatului, se înțelege de sine că urmează stricarea portului întreg. Iia cea frumoasă e toată înegrită și pistriță de brodăriile *scrise*, cari au ceva bun pentru femeile leneșe, că merge lucrul mai repede; apoi în șorturi e un lux nemaipomenit: tot mătasă! Dar femeia de țaran nu știe, că mătasurile nu mai sunt țasute din mătasa, ci, prin purcederi măestrite, e făcută din prav de firez, pentru aceea damele nu mai poartă mătasa, fiind cea adevărată scumpă. Cătrînța făcută mai demult cu grijă și din material bun, ținea zeci de ani, iar cele de acum într'un an doi să isprăvesc.

E adevărat, că costă mai puțin ca cele din bătrâni, însă pentru aceea și sunt obiecte de lux, *nefiind trainice* și slujind numai să amăgească ochii lumii, ca în scurt timp nemai folosindu-le, să se pună la o parte.

Să vedem acum, este oare practic și folositor portul național?

Făcând abatere dela frumos și armonios, mai are portul național însemnătatea sa și din punct de vedere economic-național.

Pregătindu-se fiecare parte a portului *acasă*, membrii familiei au lucru, fără să fie siliți a se depărta.

Mama pe lângă aceea că coasă și țese, conduce învățând fetele, poate să pregătească de ale mâncării pentru bărbatul dus la lucru, îngrijește de copii, nu simte trebuință de a-i trimite la azile. În acest timp fetele sunt învățate și ele în economia de casă.

Ce plăcut e să vezi niște fetișcane numai cât cotul pășunând vitele cu cusătura în mână! Ca să îmbrace femeia română familia întreagă, are lucru peste anul întreg. Ea samănă cânepa, o smulge, o topește, o meliță, toarce, țese, albește și coasă. Toate acestea le isprăvește când lucrul căsii îi lasă timp. Fiecare femeie știe, că lucrurile cumpărate din târguri, nu sunt ținătoare, ci numai scumpe!

Portul național este și practic, căci e făcut din pânză bună de casă ce să poate spăla cât de des, tot așa lucrurile de lână. Purtarea pânzei pe trup este sănătoasă, iarna ține cald, iar vara răcorește; fiind puțin aspră, face ca pielea să fie totdeauna sănătoasă.

Cu portul național să poate face aceeași variație ca și cu moda damelor. O femeie deșteaptă își va ști face cămeși, șorțuri, cătrinte și brâne o sută, fiecare deosebite una de alta și totuși vor fi unul și acelaș port din acelaș loc. Femeii, care nu e îndestulită cu portul cutărui ținut, îi stau la îndemână feluritele porturi din alte ținuturi ale marelui nostru comitat. Aceste porturi sunt toate frumoase, însă cu prilejul „Asociațiunii“ la Sibiiu, unde au fost reprezentate mai multe ținuturi prin porturile lor, — mai ales acelea din România erau mai multe, — *portul din jurul Orăștiei a fost recunoscut de cel mai frumos!*

De portul din Țară nu avem trebuință, fiind prea încărcat cu cusături și fluturi; samănă mai mult celui bulgar și sârbesc.

Acum să vedem ce port avem azi aici în localitatea noastră? El ar fi să fie săliștenesc. Dar, durere, nu samănă deloc, numai în culoare e alb și negru, încolo nimic nu e lucru de mână, e încărcat cu părți luate din prăvălie, cu aurituri etc. prin urmare fără gust; iar acele femei și fete, cari voiesc să treacă de femei și fete cum să cade și cari se pricep să își poarte portul, *fe-rească-se de toate lucrurile streine și nepotrivite!*

În urmă, încheind conferința, aș avea o modestă propunere: ca dela Anul-nou începând, la toate convenirile și sărbările noastre naționale, toate femeile, fie acelea țărance, fie ale meseriașilor, ori fie chiar și floarea inteligenței române, *să purtăm toate, fără osebire, pitorescul nostru port național!* Dar pe cel original, fiecare după ținutul de care se ține, și *neschimonosit*, folosindu-ne de modelele noastre vechi și străvechi, păstrându-și astfel portul originalitatea și rara lui frumseță!

Cu această dorință vă zic:

La revedere!

Un însemnat sprijin a dat Reuniunea expoziției aranjate în toamna anului trecut în Sânt-Îndreș, când, pe lângă banii, cu care a contribuit la premiarea esponțelor, a dat protesei din loc un exemplar din albumul dșoarei Minerva Cosma, ca să-l circuleze în decurs de doi ani între țărancele din satele vecine, ca să învețe din el și să revină la vechile motive originale românești, fiindcă la expoziția pe care a aranjat-o, s'a observat, că femeile noastre de acolo și din jur, sunt influințate de gusturi străine.

Acesta e istoricul scurt al expozițiilor „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“, expoziții

cari ne-au învățat, să ne cunoaștem pe noi înșine și calitățile noastre bune, ne-au descoperit comori naționale la cari nu ne-am gândit până aci, și au arătat străinilor, obicinuiți a privi la noi din înălțimi olimpice, că suntem un neam înzestrat cu foarte însușirile mari, cari îndreptățesc și justifică năzuințele noastre după o soarte mai bună.

III.

ATELIERUL REUNIUNEI

Opera cea mai însemnată a „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei”, prin care a intrat în șirul instituțiilor culturale de mână întâi, este *Atelierul dela Orăștie*, întemeiat în 1907.

Activitatea publică de până aci a Reuniunii, a contribuit numai la cunoașterea, prețuirea și iubirea industriei noastre de casă. Prin înființarea atelierului, a pășit însă pe un teren nou, lucrând nu numai pentru cunoașterea și popularizarea țesăturilor și cusăturilor naționale, ci pentru perfecționarea lor.

Deși înființarea unui atelier de țesături și cusături, era prevăzută în statutele Reuniunii, totuși, până la realizarea lui, au trebuit să treacă 20 de ani încheiați de luptă și de muncă încordată.

Primul pas pentru întruparea acestui ideal, s'a făcut în adunarea generală ținută în 10 Novembre 1895, când comitetul a fost îndrumat, că până la proxima adunare generală, să studieze modalitățile, după cari s'ar putea întemeia un atelier de țesătorie și cusătorie în unul din orașele mai mari ale comitatului.

Comitetului i-s'a părut, că publicul nostru nu e destul de pregătit pentru a da acestei întreprinderi sprijinul necesar, iar de altă parte Reuniunea nu

dispune de mijloace bănești suficiente, pentru o astfel de operă măreață.

Planul deci a fost abandonat, până când vor urma vremuri mai bune.

Decisiunea adunării generale a avut totuși rezultate frumoase.

Domnul Dr. Ioan Mihu, care e până în ziua de azi cel mai mare binefăcător al Reuniunii, cum se va vedea din cele următoare, aduce în 6 Iunie 1897 la cunoștința comitetului, că, dacă se va înființa atelierul de țesătorie la Orăștie, banca „Ardeleana“ îi va da un ajutor de 200 Cor.

După cinci ani Reuniunea a început din nou a se ocupa cu ideia înființării atelierului.

În adunarea generală din 8 Decembrie 1901 se decide trimiterea unui Apel băncilor române din comitat cu rugarea, de a să obligă se dee în decurs de 10 ani o anumită sumă de bani, ca astfel Reuniunea se poată întemeia atelierul proiectat.

În ședința din 26 Octobrie 1902 a comitetului, se alege, la propunerea protopopului George Romanul, o comisiune pentru studiarea modalității întemeierii atelierului.

Din comisiune făceau parte: Dr. Ioan Mihu, Dr. Aurel Vlad, Ioan Moșa, Aurel P. Barcian, Constantin P. Barcian, Francisc Hosszu-Longin, Dr. Alexandru L. Hosszu, Dr. Iustin Pop, Nicolae Macrea, Vasile C. Osvadă, George Romanul și Dr. Gavriil Suciu.

Preocuparea principală a Reuniunii, a fost în anii următori Atelierul.

În 22 Februarie 1903 să ține o nouă ședință a comitetului, la care au fost invitați și domnii aleși în comisiunea pentru studiarea modalităților înființării

atelierului. Cei cari nu puteau participa în persoană, au fost rugați să-și expună părerile în scris.

În ședința aceasta s'a cerut părerea dlui Constantin P. Barcianu, care a servit apoi ca bază la discuțiile următoare și astfel a avut un rol decisiv în întemeierea atelierului. Iată-o:

PĂREREA

lui *Constantin P. Barcianu* din Orăștie, membru în ancheta de 12 bărbați, asupra înființării unui Atelier de țesături și cusături românești a „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“.

Orăștia fiind un centru al regiunii, unde țesătoria și cusăturile naționale să cultivă foarte mult de femeile române, sunt de părere, că proiectatul atelier să fie instalat în acest oraș.

Scopul acestui atelier va fi: în

I.-ul rând: a culege și pregăti modele pentru cusături și țesături naționale, după care se vor confecționa atât costume întregi, cât și a le aplica pe obiecte modernisate (șervețele, fețe de masă, fețe de pernă, cămăși de noapte bărbățești, plăci pentru bluse femeiești, etc., etc.);

II. A lucra astfel de obiecte în atelierul însuși și a le da și în afară de atelier la femei, cari vor termina piesele după modelele și îndrumările ce vor primi, în schimbul unei plăți staverite înainte.

III. Obiectele confecționate în atelier precum și cele afară de atelier prin mijlocirea acestuia, se va căuta a se vinde cu un beneficiu modest, în care scop se vor face depozite în diferite localități, ce se vor găsi potrivite.

Pentru conducerea atelierului, adunarea generală va constitui un comitet tehnic și administrativ, cu reședința în Orăștie, care va conduce toate afacerile atelierului, care supraveghează, în mod gratuit, direct lucrările și duce la îndeplinire hotărârile comitetului.

Pe lângă dirigența atelierului, vor fi angajate ca lucrătoare permanente una sau, după trebuință, mai multe femei precepătoare în ale țesătoriei și cusătoriei, precum și învățăcele, cari vor fi instruite în esecutarea lucrărilor, ce se fac în atelier.

Atelierul, pe lângă mobilierul obișnuit absolut necesar, va fi provăzut cu cel puțin două războaie de țesut, precum și celelalte aparate, anecse trebuincioase lor. După trebuință și după mijloacele disponibile, ele se vor înmulți.

Budgetul pentru prima instalare, va fi cât să poate de modest. Esperiența și desfășurarea activității atelierului, va hotărî asupra ridicării bugetului de cheltuieli sau nu. În tot cazul asupra veniturilor nu ne putem pronunța acum înainte. Cheltuielile sunt de trei feluri:

1. Capital investit în mașini, unelte și colecțiuni de modele, cari reprezintă o avere neatacabilă a reuniunii;

2. Capital investit în material de lucru, care se înapoiază din costul obiectelor lucrate și vândute, și

3. Cheltuieli pentru plata lucrătoarei permanente și a celor din afară, chirie de local, încălzit, luminat, reparații și întreținerea mașinilor și uneltelor; diferite cheltuieli mărunte pentru atelier și cancelarie, porto, etc. și, în fine, cuota avortimentului pentru capitalul investit neatacabil și pentru cheltuieli neprevăzute.

Budgetul de cheltuieli pentru primul an ar fi, după credința mea, următorul:

I. *Capital investit* neatacabil:

- a) Pentru două războaie
dimpună cu accesoriile lor cor. 1000.—
- b) Pentru album de țăsături și cusături dela Reuniunea de agricultură din Sibiu . . „ 400.—
- c) Pentru cumpărarea de obiecte, care se servească de model . . „ 100.—
- d) Mobiliar pentru atelier „ 100.— cor. 1600.—

II. *Capital* circulant pentru material și incasabil

- Pentru cumpărarea de bumbac, pânză, arniciuri, mătase etc. . „ 400.— cor. 400.—

III. *Cheltueli* ordinare :

- a) Plata unei lucrătoare permanente à 50 cor. pe lună „ 600.—
- b) Plata lucrătoarelor esterne (aprocsimativ) „ 300.—
- c) Chirie de local . . „ 200.—
- d) Încălzit și luminat . „ 50.—
- e) Reparația și întreținerea instrumentelor . „ 30.—
- f) Cheltuieli de cancelarie, de împachetat, porto, etc. „ 200.—

Transport cor. 2.000.—

	Transport cor. 2.000.—
g) Amortisația capitalului investit neatacabil	
5 procente „	80.—
h) Cheltuieli neprevăz. „	<u>40.— cor. 1500.—</u>
	<i>Total general cor. 3500.—</i>

Observăm aci, că numai sumele enumerate sub capitolul III., în total de cor. 1500.— cad în prevederile cheltuielilor ordinare și numai acoperirea lor ne poate însufla ceva nedumerire, ceea ce credem că va fi cu siguranță înlăturată, având firma convingere, că ele se vor putea acoperi din costul obiectelor vândute. Și chiar dacă în primul an s'ar ivi vreun deficit, aceasta nu ne este permis a ne descuraja, bineștiind cât de greu este să popularizezi o astfel de întreprindere. Atât reuniunea, conștie de menirea ei, cât și binefăcătorii ei, vor ști să acopere eventual și acest neajuns material.

Aceste păreri ale mele asupra înființării atelierului, le recomand onoratei anchete spre luare în considerare, ele fiind bazate pe oarecare pracsă în astfel de întreprinderi și izvorâte din convingere și cea mai vie dorință a vedea odată atelierul Reuniunii înființat.

Orăștie, 21 Februarie n. 1903.

C. P. BARCIANU m. p.

Aceiaș ședință a comitetului hotărăște, să trimită celor 9 bănci din comitat un Apel, rugându-le, să contribuie cel puțin în decurs de 3 ani, cu o anumită sumă anuală la sporirea fondului Reuniunii, pentru înființarea atelierului, și anume: „Ardeleana“ 200 cor; „Hunedoara“ 100 cor; „Corvineana“ 100 cor; „Hațiegana“ 100 cor; „Crișana“ 100 cor; „Ulpiana“ 50 cor; „Gra-

nișerul“ 30 cor; „Hondoleana“ 30 cor; „Zarandeană“ 40 cor; „Dacia“ 100 coroane. Cu totul 800, coroane, ca din ajutorul acesta și din procentele după banii elocați, să se asigure existența atelierului înființând.

S'a decis și trimiterea unui apel doamnelor române din Ardeal și Ungaria, cu rugarea de-a colecta dela țărăncile din jurul lor, câte-un obiect, cât de mic, original, cusut sau țesut, pentru a augmenta și în forma aceasta colecțiile de care dispunea Reuniunea.

La începutul anului 1906, să trimită un nou apel băncilor române din Ardeal și Ungaria, ca să vină în ajutorul Reuniunii. Iar cu datul de 21 Ianuarie doamnele din diferitele centre au fost rugate, să arajeze în carnaval petreceri și concerte în favorul înființându-lui Atelier.

Comitetul stăruia, ca petrecerile să fie astfel aranjate, încât să poată participa și țărăncile, „pentru că numai în strânsă armonie a femeilor inteligente cu femeile din popor, ne putem ajunge ținta noastră“.

În 22 Ianuarie 1906 presidenta s'a adresat adânc cunosătorului în ale artei noastre țărănești, Dimitrie Comșa, trimițându-i un exemplar din statutele Reuniunii și copia proiectului lui Constantin P. Barcianu, rugându-l să le studieze și să-i comunice părerile privitoare la înființarea Atelierului.

Di Demetriu Comșa, care a dăruit Reuniunii o prețioasă colecție de modele, culese de d-sa, răspunde că va da cel mai mare sprijin acestei importante opere naționale, iar părerile și-le va desvoltă mai târziu verbal.

Peste câteva zile, în 1/14 Februarie 1906, să ține adunarea generală, cea mai însemnată în viața Reuniunii, deschisă printr'o [vorbire a prezidentei, care pentru însemnatatea momentului să reproducă în întregime :

Onorabilă adunare generală!

Când în anul al XX-lea al existenței reuniunii noastre, am onoare a deschide a XV-a adunare generală, o fac aceasta cu deosebită bucurie, putând constata, că aceste două decenii, ni-au apropiat de idealul fixat atunci, când am arborat modestul nostru stindard, care reclamă: cinste și onoare cuvenită muncii țărâncei române!

Precum atunci, când mii de greutăți întimpină ideia înființării acestei reuniuni, s'au grupat în jurul ei toate femeile de valoare ale acestui mare comitat românesc, tot așa am mulțumirea azi a vedeă pe urmașele acelor vrednice matroane, ducând cu mândrie steagul aproape de izbândă.

Am deosebita plăcere a vă putea vesti, că munca alor 20 de ani a acestei reuniunii, n-a fost zădarnică și că azi e aproape să fie încununată de succes, ce abia îndrăzneam a spera la întemeierea ei.

Încurajate din toate părțile, stăm, cu ajutorul lui Dumnezeu, înaintea realizării scopului frumos ce Reuniunea și-a propus.

Dela început era clar, că până când nu vom avea un atelier, unde sub conducere pricepută, să se lucreze sistematic, nu vom putea izbuti să răspândim și valorizăm frumoasele produse ale industriei noastre de casă.

Pentru instalarea cu cele trebuincioase o unui atelier însă, să reclamă o sumă, de care reuniunea noastră — lucru firesc — atunci nu dispunea.

Azi, mulțam Doamnel!, avem un capital frumos de aproape 14.000 cor.

Interesele acestui capital, precum alte venite dela sprijinatorii și binefăcătorii reuniunii, ne vor face po-

sibil, sperăm, ca în cel mai scurt timp, să vă cerem încuviințarea, de a deschide primul atelier românesc de industrie de casă.

Mult, foarte mult ni-s'a înlesnit problema noastră. prin faptul, că mult stimatul domn profesor Dimitrie Comșa, cu abnegațiune și osteneală fără margini, a scos „albumul“ său admirabil, care conține întreaga noastră comoară de ornamentică românească. Mai apoi d-șoara Minerva *Cosma* din Sibiiu, a surprins lumea cu alt album drăgălaș. Avem deci modelele cele mai ideale, cari altfel ar fi trebuit noi să le adunăm cu mari spese și multă osteneală.

Ușurată fiind munca noastră prin acest fapt norocos și de mare importanță în mod considerabil, toată stăruința noastră trebue să o îndreptăm acum, ca într-un an de zile, cel mult, să avem atelierul nostru!

Și aceasta cu atât mai vartos, fiindcă azi toate aparențele vieții noastre naționale, să manifestă în cadrele formelor românești.

Frumoasele noastre serbări de astăvară dela Sibiiu și-au atins culmea în vraja vedeniei ce produceau frumoasele țesături și cusături românești.

„Luceafărul“, revista prețioasă a bravei noastre tinerimi dela Budapesta, apare număr de număr îmbodit cu motive românești.

Apoi creațiunea cea mai nouă, măreața catedrală din Sibiiu, ne prezintă în ornamentica ei formele gin-gașe, ce veacuri au fost conservate de războiul și acul femeii române.

Închinându-ne acestui măreț templu înfrumșet cel dintâi cu motivele străbunelor noastre, să cerem darul lui Dumnezeu, ca la bun sfârșit să ducem și noi lucrarea noastră!

În urma propunerii motivate a dlui Dr. Alexandru L. Hosszu, adunarea generală îndrumă comitetul să facă, — luând în considerare averea de care dispune Reuniunea, — în timpul cel mai scurt un plan pentru înființarea Atelierului. S'a decis apoi, să se convoace după terminarea planului, o adunare generală, numai pentru discutarea lui. Tot atunci s'a decis să se trimită liste de subscripțiuni în toate părțile locuite de Români, ca să se adune banii necesari pentru atelier.

În vara aceluiaș an, cu prilejul expoziției generale din București, prezidenta a cercetat atelierul și pavilionul societății „Furnica“, consultând persoanele aplicate în acel atelier, cerându-le lămuriri privitoare la felul lor de a lucra. Acestea și cu deosebire doamna I. C. Cornescu, care a edat cel dintâi album de modele, au accentuat necesitatea aplicării războaielor de țesut țărănești, fiindcă numai astfel înființându-l atelier al „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“, va putea avea influință asupra dezvoltării industriei casnice țărănești. „Trebue arătat țăranilor, zicea D-na Cornescu — că cu războaiele lor simple încă să pot produce lucrări de o deosebită valoare artistică“.

În lunile Octombrie și Noiembrie, s'au ținut în diferite centre ale comitatului, consfătuiri, la care au participat și țăranii, discutându-se modalitățile întemeierii unui Atelier de țesătorie și cusătorie.

Interesul față de înființându-l atelier, eră pretutindenea foarte mare. O mulțime de ziare scriau despre el, ca despre un însemnat eveniment național. Iar din Viena s-au adresat mai multe firme prezentei cerându-i informații.

Între astfel de împrejurări s'a ținut în 18 Noiembrie

vrie 1906, la Orăștie, ancheta convocată de Dna Victoria Dr. *Erdélyi*, la care au luat parte o mulțime de doamne și domni, între cari și Dl Demetriu Comșa.

În aceea conferință, să cetește planul atelierului stabilit într-un cerc mai restrâns de membre și membrii ai Reuniunii, care a servit ca bază la desbaterile urmate în această consfătuire.

În jurul planului prezentat, s'au încins discuții interesante și serioase și ancheta, folosindu-să de sfaturile competente ale Dlui Demetriu Comșa, a stabilit următorul plan, pentru atelierul Reuniunii:

1. Atelierul să se deschidă în Orăștie și în întâlesul dispoziției cuprinse în §. 2. p. I. 2 din statutele reuniunii, el formează proprietatea „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“.

2. Firma atelierului să fie „*Atelierul de țesături și cusături al Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei*“.

3. Să se acuire un local potrivit pentru atelier și acela să se înzestreze cu toate recuisitele recerute și mobilierul necesar.

4. Să se angajeze o persoană versată în ale țesătoriei și cusătoriei, care să fie instituită ca conducătoare a atelierului, și care, cerând trebuința, să se poată trimite pe spesele reuniunii pentru a studia un timp oarecare și alte ateliere.

5. Să se angajeze și aplice o țărancă, eventual, cerând trebuința, mai multe, cari să pregătească modele și să execute în atelier comanda ce să vor face.

6. Să se facă pentru atelier o colecție de țesături și cusături originale, cât mai alese, vechi și nouă, având a servi ca material pentru alegerea de modele.

Drept material vor servi țesăturile și cusăturile deja adunate și cari vor mai intra.

Comitetul reuniunii să continue adunarea pieselor de țesături și cusături.

7. În atelier să se confecționeze mai înainte de toate țesături de modele alese, apoi costume dela Săliște și din jurul Oraștiei, costume de Călușeri, plăci pentru bluze și cămăși de noapte pentru bărbați, mici obiecte practice, ca cursoare de masă, garnituri de fețe de masă pentru cafea și ceai, tablette, ștergare, perdele, covoare, tot felul de țesături pentru menaj, cearceafuri de pânză, ștergare de tăiere, de pocale, pe pâne, pe credențe și diverse măsurite, apoi surtucuri de habă pentru copii, jileuri cu cusături pentru domni și alte țesături și cusături din domeniul industriei de casă.

8. Cele trei albume, proprietatea reuniunii, împreună cu toate țesăturile și cusăturile și toate modelele din arhivul reuniunii din Deva, să se transpună în atelierul dela Oraștie, lăsându-se în grija și la răspunderea conducătoarei atelierului, care va avea să înregistreze în inventarul reuniunii și celelalte ce vor intra de aici încolo.

9. Cu supravegherea și dirigiarea mersului întreg al atelierului, să se împuternicească o membră a comitetului în calitate de *Directoară* a atelierului, pe care o va alege tot la trei ani adunarea generală și pe care o va designa în mod provisor, până la proxima adunare generală, presidenta în conțalegere cu comitetul, iar în caz extraordinar singur numai presidenta.

10. Pentru contabilitatea atelierului să se aleagă prin adunarea generală o persoană versată în materie, pe termin de trei ani, la început fără plată, mai târziu cu o plată potrivită.

Cerând trebuința, directoara să aibă dreptul a numi pe contabil în mod provizor până la proxima adunare generală.

11. Toate persoanele aplicate la atelier sunt supuse directoarei atelierului, având dreptul, la caz de controverse, a apela la comitetul reuniunii și la adunarea generală.

12. Directoara atelierului să fie împuternicită a cere dela presidentă asignarea și dela cassieră extradarea sumelor necesare pentru toate trebuințele atelierului.

Directoara atelierului va avea de a prezentă, la cererea presidentei ori a comitetului, din când în când raport despre mersul lucrărilor din atelier și a înaintă socoțile făcute de contabilul atelierului.

13. Să se facă două albume, cuprinzând țesături și cusături originale exclusiv vechi și foarte vechi. Albumele vor conține aceleași modele, un exemplar însă să fie destinat exclusiv pentru arhivul atelierului, iară celalalt pentru folosința de toate zilele.

14. Adunarea generală să aleagă două sau trei membre de încredere în centrele comitatului și anume: în Hațeg, Hunedoara, Orăștie, Deva, Dobra, Ilia și Petroșeni, cari vor avea să fie în continuu contact deoparte cu țărancele ce să vor angaja la lucrare afară de atelier, precum și cu directoara atelierului, intermediind executarea comandelor și supraveghind lucrările țărancelor.

15. Directoarei i-să va da împuternicirea de a face toate acele dispoziții și a da toate acele instrucții menite a asigura bunul mers al lucrărilor și afacerilor atelierului, precum și susținerea bunei ordine în atelier, cari nu sunt normate în planul present, dar vor fi reclamate de interesele binepricepute ale atelierului.

Pasul decisiv era deci făcut.

Un puternic îndemn a fost pentru Reuniune și scrisoarea Dlui Dr. Ioan Mișu, din 22 Noembrie 1906, prin care a dat împuternicire prezidentei, ca la timpul său să închirieze un local potrivit pe spesele D-Sale, până ce se va vedea, ce trebuință va avea atelierul și atunci va pune la dispoziție un local mai acomodat în casele D-Sale.

Tot pentru atelier a donat dl George Pop de Băsești, un exemplar din albumul artistic al Dnei I. C. Cornescu, iar dna Elena Pop Hosszu-Longin un exemplar din albumul d-șoarei Minerva Cosma.

În 2 Ianuarie 1907, comitetul adresează un nou apel băncilor române din Ardeal și Ungaria, rugându-le, să contribuie la înființarea și susținerea atelierului.

În urma acestui apel, au dat: „Albina“ 200 cor.; „Ardeleana“ 300 cor.; „Silvania“ 50 cor.; „Economul“ 50 cor.; „Bihoreana“ 50 cor.; „Sălăgeana“ 50 cor.; „Hațegana“ 20 cor.; „Grănișorul“ 30 cor.; „Hunedoara“ 24 cor.

Adunarea generală ținută în 28 Februarie 1907, aprobă planul stabilit în consfătuirea dela Orăștie; votează 3000 Cor. pentru susținerea atelierului și procurarea celor necesare; alege directoară a atelierului pe dna Victoria Dr. *Erdelyi*, conducătoare pe dșoara Tiberia P. *Barcianu*.

În legătură cu punctul 14 din planul atelierului, să aleg membrii de încredere în Hațeg: Hortensia Dr. Suci, Victoria Popoviciu; în Brad: Aurelia Demian, Sofia German și Veturia Dr. Pop; în Băița: Ella Moldovan; în Hunedoara: Ana Macrea, Veturia Dr. Dubleșiu și I. C. Osvadă; în Petroșeni: Laura Radic și Maria Stanca; în Ilia: Maria Oprea și Felicia Dr. Rozvan; în Dobra:

Olimpia Morariu și Victoria Leșnican; în Deva: Emilia Romanul, Valentina Dr. Popescu și Marieta Olariu; în Orăștie: Victoria Dr. Erdelyi și Tiberia P. Barcianu.

Atelierul Reuniunii s'a înființat la începutul anului 1907, cu câteva săptămâni înainte de adunarea generală.

„În două odăițe strâmte — scrie dșoara Tiberia P. Barcianu într-un raport al său — al căror mobilier era un dulap, o masă, un pat și principalul: un război, în care lucra o femeie singură, se deschisese acest Atelier“.

Cea dintâi țărâncă aplicată în atelier a fost Ana Bosna din Mohu, care primea o plată lunară de 50 cor.

Fără zgomot deci și fără multă reclamă, s'a întemeiat opera aceasta națională, care este o mândrie a culturii noastre moderne. Totul s'a făcut fără banchețe, fără toaste, într-o liniște serioasă și senină, ca sufletul blând al țărâncei române, căreia îi era dedicată toată activitatea „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“.

O țășătoare, un război de împrumut, un dulap, un pat și o masă, asta era tot...

În decursul anului 1907 atelierul a primit sprijin însemnat din partea intelectualilor nostri înțelegători.

În fruntea acestor persoane binefăcătoare, ale căror nume sunt scrise cu litere de aur în istoricul Reuniunii și al atelierului, stau: Dr. Ioan Mihu, care a pus la dispoziția Reuniunii un local potrivit pentru atelier; — Demetriu Comșa, care a dăruit o frumoasă și prețioasă colecție de modele; — archimandritul de pie memorie Nifon, starețul mănăstirii dela Sinaia (printre modelele dăruite de S. Sa să află două foarte vechi, una din 1815 și una din 1848); — Dna Con-

stanța Părăian din Târgul-Jiu, — Căp. Marțian din Năsăud și Dr. Méhes din Oravița, cari au trimis Reuniunii mai multe modele însemnate, — Dl George Pop de Băsești, care a dat gratuit 100 kg. de lână, și fericitul senator și academician Stefan D. Grecian din București, care pe lângă ajutorul trimis, a mai și scris următoarele:

„Noi binecuvântăm din inimă înființarea primului Atelier al industriei casnice române — să dea bunul Dumnezeu, să producă roadele dorite pentru neam, căci femeea sau mama este baza bunei educațiuni a poporului. Ea va conduce dela leagăn pașii micilor fii ai românului cătră morală și cătră toate vârtuțile cetățenești. Mama este învățătorul cel mai dulce și mai iubit din viața omului“.

Încurajată astfel de sprijinul moral și material al publicului, reuniunea a făcut progrese mari.

La sfârșitul anului 1907, în atelier să lucră cu 4 răsboaie și 7 țesătoare.

Adunarea generală ținută în 22 Februarie 1908, a votat din nou pentru susținerea și dezvoltarea atelierului suma de 3000 coroane și-a luat cu vie satisfacție la cunoștință frumoasa activitate dezvoltată în atelier.

Prin rezoluția din 7 Aprilie 1908. Nr. 1672. Conzistorul archidiecezan din Sibiu, aduce la cunoștința presidentei, că a votat pentru atelier din fundațiunea fericitului Dr. Avram Mihai, un ajutor de 200 Coroane. Bani aceștia au fost dați ca bursă unei fetițe de 14 ani: Floarea Simu din Orăștie, ca să se perfecționeze în industria de casă în atelierul Reuniunii, câștigându-și astfel un mijloc sigur de trai.

La sfârșitul aceluiaș an Reuniunea să îndreaptă din nou la P. V. Conzistor din Sibiu, rugându-l, să-i voteze din aceiaș fundație și pentru anul următor, 1909, cel puțin 250 Cor., luând în conziderare, că s'a mai aplicat o copilă în atelier, la învățătură. Prin răspunsul din 29 Martie 1909, Nr. 14.406, Conzistorul aduce la cunoștința presidenteii, că nu poate satisface cererei Reuniunei. Cu toate acestea P. V. Conzistor archidiecezan din Sibiu, a venit pe altă cale în ajutorul atelierului. Prin rezoluțiunea din 7 Decembrie 1909 Nr. 11.632, a pus la dispoziția Reuniunei suma de 300 coroane din fundațiunea Andronic, cu condiția, ca cei puși în fruntea atelierului, să dea cuvenită atenție pregătirii ornatelor sacre bisericesti.

În vara anului 1908, adunarea generală a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, a votat 1000 Cor. pentru sprijinirea Reuniunilor de femei, „a căror țintă este înaintarea industriei de casă“. — De aceea presidiul reuniunei s'a adresat în 16 Decembrie biroului central al „Asociațiunii“ rugându-l, să dea o parte din suma amintită pentru atelierul dela Orăștie. — Cu toate că suma de 1000 cor., a fost votată de adunarea generală ținută la Șimleu, biroul a răspuns prin scrisoarea din 7 Ianuarie 1909, că nu poate da ajutor atelierului, din „lipsa de mijloace“. — În schimb însă a primit Reuniunea de la 19 bănci de a le noastre, în urma apelului din 16 Decembrie 1908, frumoasa sumă de 1090 coroane, — care, dureri, în anul următor, 1910, a fost redusă la 590 cor.

Astfel Reuniunea a fost silită, să voteze în fiecare an câte 3000 coroane ca să poată duce la bun sfârșit opera pentru care a muncit un sfert de veac, cu atâta însufleșire și idealism.

Aici e locul să amintim, că Dr. Ioan Mișu a pus în vara anului 1911 la dispoziția atelierului încă un local corăspunzător în casele dsale din Orăștie.

În noul local s'a mutat atelierul, iar în cel vechi să află expoziția permanentă de țesături și cusături.

S. S. părintele protohierarchy-stavrofor Meletie Reuș din Râmnicul-Vâlcea, a dăruit un admirabil album de țesături și cusături, care formează una dintre cele mai prețioase comori de felul acesta, de care dispune Reuniunea.

Atelierul a fost apoi recomandat prin circulare adresate preoșimei de I. P. S. Sa Metropolitul Ioan Meșianu și P. S. Sa Dr. Vasile Hosszu, episcop, care a îndemnat cu căldură clerul diecezei Sale, să sprijinească această operă, „care intenționează a împodobi și casele Domnului, cu odăjdii, prapori și tot felul de decorative bisericești, făcând astfel posibilă conservarea artei decorative atât de admirate și admirabile a poporului nostru“.

Astăzi atelierul are 7 răsboaie, unul pentru covoare, în care lucrează 4 lucrătoare; unul pentru ornate bisericești, al treilea pentru covoare înguste, iar 4 pentru țesături mai fine, lucrate în bumbac, mătăasă, fir de aur și de argint.

Răsboaiele toate sunt țărănești, neperfecționate. Felul lucrului e acelaș, ce-l prestează femeia de la țară pricepută într-ale acului și rășboiului. — Aici, cum e firesc, lucră cu mai multă grijă și chibzuială, fiind controlate și conduse de d-șoara Tiberia P. Barcianu, care dispune de toate calitățile bune necesare, unei conducătoare inteligente și istețe.

Privitor la lucrările pregătite în atelier, d-șoara

Tiberia P. Barcianu, dă în raportul amintit mai sus, următoarele deslușiri:

„Să lucrează nu numai pentru comenzi, căci experiența ne-a învățat că fiecare sezon cere felul seu de lucruri, pe cari e bine să le mai ai și gata; astfel primăvara să începe cu ornatele bisericesti, de cari s'au liferat 20. Urmează apoi la rând bluzele, rochiuțele de copile, cămășuțele țărănești, etc. Vara e sezonul „Asociațiunei“, pentru care se fac pregătirile espozițiilor, ce atelierul a aranjat cu acestea ocazii în Bistrița în 1907, unde s'au făcut vinderi de 232 cor. 14 fil.; în 1908 la Șimleu, cu vinderi de 496 cor. 20 fil.; în 1909 la adunarea generală a „Societății pentru crearea unui fond de teatru român“ ținută la Alba-Iulia, cu vinderi de 201 cor. 40 fil.; iar în 1911 a fost aranjată cu prilejul marilor sărbări culturale dela Blaj, cea mai reușită espoziție a atelierului, unde vinderile și comenzile s'au urcat la aproximativa sumă de 2000 coroane.

Frunza îngălbenită și primii fulgi de zăpadă, ce aduc grijile cadourilor de Crăciun, sunt pentru noi al treilea sezon de câștig.

După Crăciun urmează sezonul porturilor femeesti, și de călușeri, ce să vând sau să dau împrumut pentru serate, petreceri și baluri. Porturi s'au vândut până acum 20, iar pentru împrumuturi s'a încassat 1000 coroane.

Ca modele servesc albumurile și colecțiile dlui Demetriu Comșa, dnei Victoria Dr. Erdelyi, dșoarei Minerva Cosma, dnei Cornescu și donațiunile de țesături și cusături, făcute de dnii D. Comșa, Părăian, Nifon, M. Răuț, Marțian și alții“.

Astfel s'a întemeiat și susținut acest atelier de a

cărui importanță și de ale cărui roade binecuvântate abia ne putem da samă azi.

Pentru a înțelege cât de cât însemnătatea celui dintâi atelier românesc de țesătorie și cusătorie din Ardeal, reproducem articolul dnei Elena Pop Hosszu-Longin, apărut în revista „Unirea femeilor române” din Iași, Nr. 2. din 1911 sub titlul *«Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei»*:

„În anul 1886 s'a înființat „Reuniunea Femeilor Române din acest district mare, unde elementul românesc formează 90% a populațiunii.

Ca scop a activității sale ș'a propus sprijinirea și desvoltarea industriei de casă a țărâncii române. Multe și mari greutăți erau de învins întru realizarea acestei probleme, căci eră un teren acesta absolut nou, nestrăbătut încă de nime la noi.

Îmbold pentru înființarea unei Reuniuni, care se îmbrătoșeze încurajarea muncii frumoase a femeilor noastre, ni-a fost societățile similare din România, unde sub înaltul patronaj al Reginei Elisaveta, se desvoaltă o activitate roditoare la Societatea „Furnica“, „Munca“ și altele.

De atunci apare și la noi, mulțumită exemplului nobil al acestei Suverane, care îmbracă portul național al poporului ei, la festivitățile noastre costumul național românesc.

Însă cu toată variațiunea bogată și frumsețea porturilor noastre din Ardeal, damele noastre purtau exclusiv numai costume din Regat, căci la noi nime nu se ocupă cu scoaterea la iveală a minunatelor porturi din diferite părți.

Știam, că streinii erau încântați de frumosul port

al cutăruî sau cutăruî ținut, dar nime nu se interesă mai de aproape de acest fapt și când eră vorba la vreun prilej sărbătoreasc că ar fi frumos a îmbrăcă costumul românesc, damele noastre scriau la „Furnica“ să le trimeată, căci la noi nu eră cui să te adresezi să-ți facă.

De acolo se trimeteau apoi costume frumoase, dar trebuia plătit la vamă bani mulți, și așa numai cele cu dare de mână își puteau permite luxul de-a îmbrăcă costumul nostru pitoresc.

Din ce în ce gustul pentru costum s'a dezvoltat tot mai mult.

Fiecare româncă ar fi dorit să-l aibă pentru a-l îmbrăcă la sărbările noastre culturale de peste an, poate din motivul lăudabil de-a documenta sentimentele lor naționale, poate pentru-că presa noastră încurajă și solicită tot mai înțepit, că costumul național să fie de rigoare pentru femeile noastre din societate.

Așa azi, așa mâne. Costumul național eră obiect discutat în toate cercurile femeilor noastre, cum să-l poată aveà? de unde? ca între împrejurările noastre modeste să nu fie prea scump, să-l poată purtă toate.

După expoziția din 1881 din Sibiiu, cercetată de toată lumea noastră intelectuală, se prinde gust pentru costumul frumos seliștenesc.

Ei dar, eră greutatea și acum, că dacă doreai a-l aveà, nu eră unde să te adresezi anume, ci trebuia se schimbi o serie întregă de scrisori pe la cutare sau cutare preot ori cunoscut din jurul Seliștei, până când cu mult chiu și vai ajugeai la el.

Se manifestă deci dorința generală se înființăm și la noi în țară o societate care să se ocupe cu confecționarea de costume și dela care se poți procură și

alți articoli din domeniul frumoasei industrii de casă românești. Căci din norocire prețioasa noastră comoară de izvoade românești, căreia noi, în frământările noastre multe și grele, nu i-am dat cuvenita atenție, eră observată și din ce în ce mai mult lăudată și apreciată de streini.

Numai ce ne pomenim, că frumoasele noastre chilimuri bănățenești, scoarțe împodobite cu admirabile motive bătrânești din Maramureș și Ardeal, culmare, prosoape, pânzături fel de fel, țăsute și cusute de mâinile sânguincioase ale țărancelor noastre, — figurau la expoziții *străine* ca industrie de casă *a lor!*

Atunci femeile noastre au văzut un semn al Providinței în aceste manifestări, care tindeau a răpi tot ce geniul înăscut al țărancei române a plăsmuit frumos în forme și culori din războiul strămoșesc și din acul ei fermecat.

„Haid' se salvăm industria noastră frumoasă, să nu o lăsăm pradă străinului, să o speculeze și aceasta precum a monopolizat, în decursul veacurilor, atâtea genii eșite din rassa noastră de obârșie latină“.

Zis și făcut!

Într'un moment de fericită inspirație, femeile române din Comitatul Hunedoarei au înființat Reuniunea lor.

S'a purces la lucru cu zor și însuflețire.

Întimpinau multe greutăți dar obștea neamului le gratifică ostenelele aduse cu suflet cald, cu recunoștință și încurajare.

S'a adunat în decurs de 20 ani ban lângă ban, s'a făcut, pentru a stârni interesul țărancelor, expoziții în diferite părți, premiind pe cele mai vrednice, — s'au arangiat petreceri cu jocuri naționale și concerte în care a răsunat doina românească.

Scopul Reuniunii eră, să se întocmească un atelier de țesături și cusături, unde în mod sistematic să se pregătească costume, perdele, covoare și alți articli, introducând astfel în casele noastre podoabe neaoșe românești, iar țărancelor răsplătire cinstită a muncii lor.

În ziua de 1 Ianuarie 1907 s'a realizat dorul Reuniunii, punându-se în funcțiune primul războiu — sistem țărănesc — pus sub îngrijirea doamnei Victoria Dr. Erdelyi și sub conducerea măiestrei domnișoare Tiberia P. Barcianu.

Planul pe care se bazează activitatea atelierului a fost întocmit de fericitul Constantin P. Barcianu, fost profesor în România, mai apoi complectat prin sfaturile competente a dlui profesor din Sibiiu Demetriu Comșa.

Azi, cu ajutorul lui Dumnezeu, Atelierul a intrat în al cincelea an al activității sale, adăpostind un număr permanent de 12—20 țărance române, cari produc fel și fel de lucruri frumoase țesute și cusute după albu-mele dlui Comșa, dna Cornescu, dșoara Minerva Cosma și colecțiile prețioase de modele originale adunate din diferite ținuturi românești ale țării.

Prin atelierul dela Orăștie se propagă azi portul național, trezind simțiri amorțite, până la cele mai extreme hotare ale românismului.

Porturile frumoase dela Seliște, Tulgheș, Hațeg, Orăștie, Păduri și Zăgujeni, fac podoaba predelictă a damelor noastre, oferind salele de petreceri românești tablouri încântătoare din poveștile răsăritului de soare.

Se introduc isvoade vechi și străvechi în chip de odăjdii sacre în bisericile naționale, podoabe alese, lucrate în motive românești în casele noastre.

Se formează și iese la iveală tot mai mult un stil specific românesc, inspirându-se porniri noi din vecinic

frumoasele produse ieșite din sufletul virginal al poporului nostru.

Și toate aceste creațiuni neîntrecute, ne încredințează și întăresc în lupta sfânta ce o duce românismul pe aceste plaiuri mândre, dar fără de noroc, că un popor înzestrat ca al nostru, cu atâtea calități superioare, în bătaia tuturor prigonitorilor, în veci va trăi!“

Atelierul dela Orăștie are apoi o mare însemnătate strict socială, adăpostind o mulțime de țărance, care altfel ar fi fost și ar fi silite să-și câștige mijloacele de traiu întrând în serviciul streinilor, unde sunt tratate mașter, și unde sunt espuse diferitelor primejdii morale și naționale. Până la sfârșitul anului 1911, s'au perândat în atelier 60 de lucrătoare, iar suma banilor împărșiți în mâinile lor, e 14,383 cor. 88 fil.

La toate acestea trebuie să mai adaugem, că lucrătoarele eșite din atelier, duc în saful lor o dragoste potențată față de frumosul nostru port național și mai ales, duc cu sine măiestria, știința și dexteritatea recerută la pregătirea unui lucru bun.

Importanța deosebită a acestui atelier a fost și este înțeleasă și de publicul mare românesc, ceea ce se dovedește prin multele scrisori de recunoștință și de îndemn ale frunțașilor vieții noastre publice, scrisori cari se păstrează în archiva atelierului.

ÎNCHEIERE

„Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei“ a intrat în luptă cu încredere în Dumnezeu, în puterile proprii și în sprijinul celor înțelegători, și a luptat cu însuflețire și avânt până în ziua de azi. Idealele nu se ajung, ci se ating. Astfel nici reuniunea aceasta, n-a avut fericirea să-și vadă *întreg* idealul realizat. Cu cât ne înălțăm mai sus, cu atât ni se deschid perspective mai mari și sufletul nostru e cuprins de noi și noi dorințe, cari fac imposibilă armonia absolută dintre ceea ce este și ceea ce am vrea noi să fie.

„Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei“ încă a trecut și trece prin procesul acesta firesc. Înaintea ei încă stau deschise perspective mari, viața ei încă e sbuciumată de „doruri vii și patimi multe“. De aceea va continua lupta și munca începută, cu aceeași încredere în Dumnezeu, în puterile proprii și în sprijinul publicului românesc. Va continua, fiindcă trebuie să continue. Asta o pretinde mândria, demnitatea, interesul și conștiința noastră națională. Trebuie să scoatem la iveală marile comori ascunse ale sufletului nostru, ca să ne cunoaștem, să ne iubim și să ne prețuim. Dacă nu vom face-o noi, vor face-o străinii, cari zi de zi ne răpesc cele mai originale produse ale geniului nostru creator, cercând să se impună și să-și câștige glorie cu munca noastră.

Credem, că publicul românesc va înțelege și-și va face datorința!

ADNECSE

o o o

BCU Cluj / Central University Library Cluj

STATUTELE

„REUNIUNII FEMEILOR ROMÂNE DIN COMITATUL HUNEDOAREI“

votate în adunarea generală extraordinară a
Reuniunii, ținută în Deva, la 2/14 Mai 1887.

Numirea, scopul și reședința Reuniunii.

§. 1.

Femeile române din comitatul Hunedoarei constituesc, în înțelesul statutelor prezente, o reuniune, care va purta numirea de: „*Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei*“.

Scopul reuniunii e în prima linie: înaintarea industriei de casă; iar întra doua: ajutorarea fetițelor și văduvelor sărace din acest comitat.

Reședința Reuniunii este Deva.

§. 2.

Scopul și-l ajunge reuniunea:

I. cu privire la punctul întâi;

1. spriginind învățământul cu considerare la industria de casă;

2. înființând ateliere pentru înaintarea industriei de casă;

3. arangind expozițiuni periodice cu articuli de industrie de casă;

4. în urmă, premiind femeii române din acest comitat, care se vor distinge în industria de casă;

II. iar cu privire la punctul al doilea, distribuind ajutoare în bani.

Fondul „Reuniunii“.

§. 3.

Fondul reuniunii se formează:

1. din contribuiriile membrilor;
2. din veniturile petrecerilor și expozițiunilor, ce se vor arangia în favorul reuniunii;
3. din ereditățile și legatele ce i se vor testă, precum și din donațiunile ce i se vor face, și în urmă;
4. din colectele ce se vor întreprinde în favorul ei.

§. 4.

Contribuiriile membrilor, ereditățile și legatele ce i se vor testă, precum și donațiunile ce i se vor face reuniunii, formează fondul inalienabil al ei. Toate celelalte venite, precum și 80% din interesele fondului inalienabil, se pot întrebuiņa spre ajungerea scopului reuniunii; iar 20% din interesele acestui fond, se capitalizează până-ce fondul va produce un venit curat anual de 1000 fl. v. a. De aci încolo toate interesele fondului se vor putea întrebuiņa spre ajungerea scopului reuniunii.

§. 5.

Averea reuniunii se poate elocă:

1. în efecte de valoare publice ce pot servi drept cauțiune;

2. în depuneri spre fructificare la institute de bani recunoscute de solide și

3. în astfel de realități, care se recer spre ajungerea scopului reuniunii.

Membrii „Reuniunii“.

§. 6.

Membrii reuniunii sunt:

1. *fundatori*;
2. *ordinari*;
3. *ajutători și*
4. *onorari*.

Membru *fundator* este fiecare femeie, care contribuie, odată pentru totdeauna, o sumă de 10 *fl. v. a.*,

Membru *ordinar* este fiecare femeie, care contribuie la an o taxă de 1 *floren v. a.* sau odată pentru totdeauna, o sumă de 5 *floreni v. a.*

Membru *ajutător* e cel ce solvește la an cel puțin 50 *cruceri*.

Corporațiunile încă pot fi membri *ajutători*.

Membrii *ordinari și ajutător*, încât s'au obligat la taxe anuale, le răspund pe un an înainte.

§. 7.

Membrii *ordinari* îi alege adunarea generală, pe baza meritelor câștigate pe terenul umanitar și de caritate. Ei sunt scutiți dela ori și ce taxe.

Sudiții *străini* pot fi numai membri *onorari și numai pe lângă încuviințarea ministeriului reg. de interne*.

§. 8.

Membri *fundatori și ordinari* au drept *activ și pasiv de alegere (dreptul de a alege și de a fi aleși)*, —

și vot decisiv în adunările generale ale reuniunii; ceilalți au dreptul de a lua parte la adunările generale ale reuniunii, însă numai cu vot consultativ.

§. 9.

Calitatea de membru al reuniunii încetează:

1. prin moarte;
2. prin nerăspunderea taxelor și
3. prin repășiri de bunăvoie.

Conducerea „Reuniunii“.

§. 10.

Afacerile reuniunii le conduce:

1. adunarea generală;
2. comitetul și
3. presidiul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

§. 11.

„Reuniunea“ va ține în fiecare an o adunare generală ordinară. Cerând împrejurările, ori 20 de membri cu vot decisiv, se pot ține și adunări generale extraordinare.

Adunările generale ale reuniunii se vor putea ține numai în reședință.

§. 12.

Agendele adunării generale sunt:

1. a pune în lucrare scopul reuniunii;
2. a stabili bugetul;
3. a revizui raționările și a da absolutul comitetului;
4. a pertracta obiectele subțernute din partea comitetului și propunerile făcute din partea membrilor;

5. a stabori regulamentul pentru afacerile interne ale comitetului;

6. a alege comitetul și bărbații de încredere;

7. a alege membri onorari;

8. a modifica statutele și

9. a decide asupra desființării reuniunii.

§. 13.

Concluse valide se pot lua numai cu majoritatea voturilor celor prezenți. Tot astfel se efectuesc și alegerile.

§. 14.

Protocolul adunării generale se verifică de către o comisiune, aleasă de însași adunarea spre acest scop.

Comitetul „Reuniunii“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

§. 15.

Comitetul reuniunii constă din 12 membri ordinari, 6 suplenți, 6 bărbați de încredere și funcționari.

Bărbații de încredere, secretarii, arhivarul și bibliotecarul, au numai vot consultativ.

Comitetul se alege pe un period de 3 ani.

Reședința comitetului este Deva și aci se țin ședințele lui.

§. 16.

De membru al comitetului poate fi aleasă fiecare femeie, care e membru fondator ori ordinar.

De bărbat de încredere, secretar, arhivar și bibliotecar, poate fi ales fiecare membru ajutător ori onorar al reuniunii.

§. 17.

Comitetul ține tot la 3 luni câte o ședință or-

dinară. În cas de lipsă se pot ține și ședințe extraordinare.

Comitetul se convoacă la ședințe prin presiul cu învătări speciale, adresate la persoană.

§. 18.

Comitetul ia concluze valide prin majoritate de voturi; trebuie însă, ca la ședință să fie de față cel puțin 6 membri cu vot decisiv, afară de președintă.

§. 19.

Despre decurgerea ședințelor se poartă protocol, care se autentică în ședința proximă a comitetului.

Membri suplenți au numai atunci vot decisiv, dacă lipsește vre-un membru ordinar dela ședință.

§. 20.

Agendele comitetului sunt:

1. a compune și subșterne adunării generale proiectele referitoare la punerea în lucrare a scopului reuniunii;

2. a compune proiectul de budget și a-l subșterne adunării generale;

3. a examina rațiociniile cassierei, a le prevedea cu observările sale și a le subșterne adunării generale;

4. a duce în deplinire concluzele adunării generale;

5. a îngriji de înmulțirea averii reuniunii prin arangiarea de petreceri, concerte, prelegeri, expozițiuni ș. a.;

6. a administră averea reuniunii;

7. a primi membri și

8. a convocă adunările generale și a statori ziua ținerii lor. Convocătorul li se trimite membrilor în

scris și adresat la persoană, subscris de presidentă și secretar.

§. 21.

Limba oficială a reuniunii, în toate afacerile ei, este cea română.

În adunările generale ale reuniunii le este iertat însă membrilor, cari nu cunosc limba română, a se servi și de limba lor maternă.

Funcționarii Reuniunii.

§. 22.

Funcționarii reuniunii sunt:

1. *președinta*;
2. *vice-președinta*;
3. *cassiera*;
4. *controlora*;
5. *secretarii*;
6. *bibliotecarul și*
7. *archivarul*.

Toți funcționarii se aleg pe 3 ani, se pot realege și poartă oficiul deocamdată gratuit.

§. 23.

Președinta conduce adunările generale și ședințele comitetului; supraveghează executarea concluzelor luate de adunarea generală și comitet; reprezintă reuniunea în afară; scontează din când în când cassa reuniunii și dispune în toate cazurile, ce nu sunt rezervate adunării generale ori comitetului.

§. 24.

Vice-presidenta substituie *presidenta* în cas de împedecare a acesteia.

§. 25.

Cassiera poartă raționiniile reuniunii sub răspunderea sa, le subșterne comitetului și îngrijește de incassarea punctuoasă a taxelor.

§. 26.

Controlora are de a contrasigna toate actele de raționiniu ale cassierei și controlează administrarea averii reuniunii.

§. 27.

Secretarii redactează protocoalele adunărilor generale și ale ședințelor comitetului, compun rapoarțele cătră adunările generale, întrețin corespondența reuniunii.

§. 28.

Archivarul are de grije de actele reuniunii și poartă conspecte în toată regula despre ele.

Bibliotecarul îngrijește de biblioteca reuniunii.

§. 29.

Funcționarii sunt răspunzători comitetului, iar comitetul adunării generale.

§. 30.

Reuniunea va avea un *sigil* cu emblema: o țerancă română și inscripțiunea: „Reuniunea femeilor române din comitatul Hunedoarei“.

§. 31.

Toate actele reuniunii le signează președinta, împreună cu unul dintre secretari și se provăd cu sigilul reuniunii.

§. 32.

În adunările reuniunii sunt oprite ori-ce desba-

teri privitoare la obiecte religioase și politice, referitoare atât la trecut, cât și la prezent.

Dispozițiuni generale.

§. 33.

Desființarea reuniunii se poate decide numai într-o adunare generală, convocată spre acest scop, și numai cu învoirea a $\frac{3}{4}$ ale membrilor prezenți.

Afară de acest caz, reuniunea se va privi ca desființată, când membrii ei fondatori și ordinari vor scădea la un număr de sub 20.

La caz, când reuniunea ar trece peste cercul seu de competență cu privire la scopul ei și modul de procedere stabilit în statutele prezente, ori le-ar nesocoti pe acestea, se supune necondiționat, ca — întrucât s'ar periclita statul sau interesul membrilor reuniunii — să i-se suspende fără amânare activitatea prin guvernul reg. ung. și după suspendare, conform rezultatului cercetării regulate ce s'a introdus, — să o desființeze definitiv ori să o îndrumeze, sub urmare de desființare, la cea mai strictă observare a statutelor.

§. 34.

Desființându-se reuniunea, averea ei va trece la fondul „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român“, care va avea a o întrebuință pentru ajutorarea școalelor românești din comitatul Hunedoarei, cu deosebită considerare la școalele de fete.

§. 35.

Conclusele adunării generale, cari ar ținti la modificarea statutelor ori la desființarea reuniunii, vor

trebui, înainte de a fi executate, a se aşterne spre încuviinţare Înaltului Minister reg. ung. de interne.

Decisiunile reuniunii, ce ar privi spriginirea învăţământului public, sunt a se comunica totdeauna, înainte de a se executa, cu inspectorul de şcoală reg. ung. din comitatul Hunedoarei.

Aceste statute s'au votat în adunarea generală extraordinară a „Reuniunii femeilor române din comitatul Hunedoarei“, ținută în Deva, la 2, 14 Maiu 1887.

Secretarul reuniunii:
AUGUST A. NICOARĂ m. p.

Presidenta reuniunii:
ANA PETCO m. p.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

60.060. szám.
VII.

Magyar királyi belügyminister.

«Látta a magyar királyi belügyminister».

Budapesten, 1887 évi szeptember hó 26-án.

(L. S.)

A minister helyet:

*Beniczky s. k.,
államtitkár.*

MEMBRI REUNIUNII

I. Membri onorari.

George Barițiu †.
Zaharie Boiu †.
Maria Cosma n. Roman în Sibiiu.
Demetriu Comșa în Sibiiu.
Iosif Vulcan †.
Dr. Aurel Mureșianu †.
Dr. Ioan Miha în Vinerea.

II. Membre fondatoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ana Adamoviciu, Bobâlna.
Victoria Ardelean n. Șuiaga, Săcămașiu.
Leontina Bălașiu n. Schuster, Băița.
Roza Bercian n. Crețiu, Orăștie †.
văd. Aurelia Boldea n. Barițiu, Bobâlna.
Letiția Dr. Bologa n. Papiu, Sibiiu.
Dora Dr. Bontescu n. Vuia, Hațeg.
Dora Candrea n. Tiulescu, Deva.
Alexandrina Cibian n. Petroviciu, Țela.
Maria Corvin, Orăștie.
Augusta Crainic, Dobra †.
Elena Curea n. Rusan, Deva.
Aurelia Damian n. Țepeș, Brad.
Florica Datca n. Roman, Iliu-Mureșană.
Eleonora Dr. Deac n. Amlacher, Orăștie.

Amalia Dima, Hunedoara.
Luiza Dima, Hunedoara.
Aurora Dr. Dobo n. Pop, Orăștie.
Olivia Dr. Dobre n. Oprea, Deva
väd. Victoria Dr. Erdélyi n. Bardoșy, Orăștie.
Ana Filimon n. Coborescu, Deva.
Ecaterina Filimon n. Orădean, Deva.
Iulia N. Fugătă n. Filip, Luncoiul de jos.
Leonidia Gheorghiu n. Fejer, Deva.
väd. Maria Gligor n. Mihaloviciu, Baia-de-criș.
Aurelia Dr. Hossu n. Petco, Deva.
Elena Hossu Longin n. Pop, Deva.
Maria Ianza n. Doboi, Petroșeni.
Agata Iüstl n. Ardelean, Pettau.
Ana Lakatos n. Schokander, Zam.
Veturia Lăpedat n. Pop, Sibiiu.
Victoria Leșnican n. Trifan, Dobra. Cluj
Aurelia Dr. Margita n. Șerban, Geoagiu.
Maria Mihaiu n. Damian, Sibiiu.
Eleftera Dr. Mihali n. Porescu, Dej.
Anastasia Moldovan n. Petco, Băița †.
Ella Dr. Moldovan n. Moldovan, Băița.
Emilia Moldovan n. Herbai, Deva.
Maria Moldovan, Deva †.
Sofia Moldovan, Petroșeni †.
Terezia Muntean n. Corvin, Sibiiu.
Lotti Muntean a lui Iuon, Hațeg.
Hedviga Dr. Muntean n. Müller, Orăștie,
Lucreția Nicoară n. Costa, Deva.
Maria Nicoară n. Muntean, Deva †.
Aurora Dr. Olariu n. Popoviciu, Deva.
Marieta Olariu, Deva.
väd. Zoe Dr. Oprea n. Adamoviciu, Orăștie.

Carolina Oprean, Tîrnăvița.
Maria Păcurar n. Boldin, Hunedoara.
Valentina Dr. Parasca n. Penciu, Hațeg.
Carolina Pascu, Comloșul-mare.
Ana Dr. Petco n. Șandor, Deva.
Alexandrina Dr. Pop n. Moldovan, Deva †.
Ana Dr. Pop n. Căzan, Orăștie †.
Eugenia Pop n. Ianza, Baia-de-Criș.
Laura Pop n. Radic, Petroșeni.
Lucreția Rațiu, Ilia-Mureșană.
Aurelia Dr. Robu n. Candrea, Baia-de-Criș.
văd. Ecaterina Russu n. Puticiu, Brad.
văd. Ana Sida n. Mihaloviciu, Băița.
Otilia Schokander, Deva †.
Cornelia Dr. Șelariu n. Baci, Hațeg.
Netti Șuiaga, Lăpușnic.
Marta Steinmann, Deva †.
Iulia Stupinean, Săcărâmb.
Hortensia Dr. Suciu n. Penciu, Hațeg.
Maria Șinca n. Popoviciu, Batiz.
Elvira Dr. Tatar n. Moțiu, Deva.
Ana Tulea, Câmpuri.
Elena Tulea, Hunedoara.
Ana Dr. Vlad, Orăștie.
Adelina I. Vulcu n. Piso, Orăștie.

III. Membre pe viață.

Amalia Albu, Brad.
Maria Anucuța, Dobra.
Elisa Ardelean, Deva.
Emilia Ardelean n. Papiu, Deva.
văd. Iohana Bădilă n. Moldovan, Sibiiu †.

- Maria Banciu n. Lăzăroi, Orăștie.
Charlotta Baci, Hațeg.
Tiberia P. Barcian, Orăștie.
Maria Belei, Orăștie.
Maria Berinde n. Totoiu, Câmpu-lui-Neag.
Valeria Berinde, Orăștie.
Maria Barițiu n. Bogorin, Cluj.
Maria Bontescu n. Barițiu, Hațeg.
Sofia Bria, Cugir.
Letiția Dr. Chiriloviciu n. Leșnican, Ilia-Mureșană.
Elena Ciuciu, Hațeg.
Lucreția Criste, Dobra.
Elisabeta Cristea n. Boer, Orăștie.
Hortensia Cristea, Orăștie.
Susana Csatt n. Aldea, Deva †.
Mariți Cașută n. Sibiușan, Orăștie.
Sofia Cutean, Brad.
Elisabeta Dănilă n. Boldin, Hunedoara.
Valeria Dima n. Avram, Hunedoara.
Georgina Drăgan, Băița.
Ecaterina Drăgiciu n. Moldovan, Deva †.
văd. Regina Dragomir n. Țura, Gurasada.
Saveta Dragota, Merișor.
Leontina Dobo n. Popoviciu, Orăștie.
Mina Doboiu, Hațeg.
Ana Dubleșiu n. Iordan, Romos.
Ioana Dubleșiu n. Mihailă, Romos.
Veturia Dr. Dubleșiu n. Corvin, Hunedoara.
Măriuța Dumitru, Beriiu.
Cornelia Dunca, Roșcani.
Elisa Faur, Criscior.
Irina Fejer, Bobâlna.
Fira Fogarașiu, Hațeg.

Lucreția Frențiu, Orăștie.
Agapia Friedmann, Șibot.
văd. Maria Fülep n. Racoți, Remetea.
Sofia German n. Fejer, Brad.
Asinefta Gherasim n. Popoviciu, Leșnic †.
Letiția Ghișa n. Rimbașiu, Brad.
Elena Dr. Glava n. Bocan, Crișcior.
Veturia Gredina n. Rimbașiu, Romos.
Maria Herbay n. Bota, Vețel.
Ludovica Herlea, Șibot.
Maria Herlea, Cugir.
Susana Ivașcu, Hațeg.
Iulia Impărat n. Macaveiu, Brad.
Maria Lazar n. Costea, Brad †.
Maria Lula, Bobâlna.
Aurelia Lupea, Orăștie.
Maria Macrea n. Dănilă, Hunedoara.
Cornelia Maior n. Barbu, Pui.
Mariți Maniu, Șibot.
Susana Maniu, Brad.
Elena Mesaros, Hațeg.
Ana Miclea a lui Toma, Șibot.
Ana Miclea, Șibot.
Sofia Mihaescu, Lunca-cernei-superioare.
Gliceria Mihuțiu, Hondol.
Maria Mihailă n. Ciutrilă, Romos.
Hermina Moga, Deva.
Berta Moiescu, Dobra.
Maria Moța n. Damian, Orăștie.
Iohana Moldovan n. Farkas, Sibiiu.
Olimpia Morariu n. Mihălțan, Dobra.
Antonia Morariu, Roșcani.
Maria Muntean, Hunedoara.

Mariți Muntean, Șibot.
Ida Mureșian, Hunedoara.
Elena Nicula n. Ghila, Deva.
väd. Victoria Obădeu n. Laslo, Brad.
Melania Olariu n. Drăgan, Băița.
Valeria Olariu n. Tordoșan, Iliia-Mureșană.
Mina Opincariu, Orăștie.
Maria Oprea n. Adamoviciu, Iliia-Murășană.
Lucreția Oprean, Dobra.
Eugenia Oprîșia, Brad.
Ana Pascu, Orăștie.
Elena Pascu, Dobra.
Maria Perian, Crișcior.
Ana Petroviciu, Dobra.
Elisabeta Petroviciu, Dobra.
Lucreția Pop, Băița.
Luiza Pop n. Șandor, Hunedoara.
Mina Pop, Hunedoara.
Valentina Dr. Popescu n. Chiorniță, Hațeg.
Elena Popoviciu n. Barcianu, Hațeg.
Luiza Popoviciu, Leșnic.
Susana Popoviciu n. Petroviciu, Hațeg †.
Asinefta Raca, Băuțarul-de-jos.
Terezia Rațiu, Hațeg.
Maria Rimbașiu n. Bogdan, Brad.
Lucreția Rob n. Beleiu, Orăștie.
väd. Susana Roman, Hațeg.
Iulia Roșu n. Suiaga, Dobra.
Felicia Dr. Rozvan n. Beleş, Iliia-Mureșană.
Maria Schocander n. Herbay, Deva.
Maria Schuster, Hunedoara.
Vilma Schuster n. Moldovan, Deva.
Maria Secărea, Șibot.

Fira Serafin, Hațeg †.
Maria Șelariu, Hațeg.
Terezia Șinca, Batiz.
Valeria Șinca, Batiz.
Susana Șuiaga, Lăpușnic.
Fani Staudenmayer, Bobâlna †.
Maria Stef, Micaneșd.
Ana Stefanescu n. Mihailă, Romoșiel.
văd. Sofia Stoichița, Hunedoara.
Maria Susan, Deva.
Ioana Teban, Cugir.
văd. Sofia Tiulescu, Deva.
Maria Țig, Dobra.
Eufemia Timbus n. Giurgiu, Brad.
Olimpia Dr. Tisu n. Ometa, Brad.
Maria Truca n. Mihaescu, Romoșel. Cluj
Leontina Theodosie, Hațeg.
Maria Turdeșan, Orăștie.
Maria Vințan, Orăștie.
Ana Viorel a lui Todor, Șibot.
Ana Vlad n. Dumitru, Orăștie.
Victoria Vlad, Orăștie.
Lucreția Zugrav. Uricani.

IV. Membri ordinari și ajutători.

Letiția Avram, Deva.
Florea Banc, Nevoeșiu.
Joana Cărpinișan, Orăștie.
Veronica Cioran, Vulcan.
Lina Codea, Șibot.
Maria Codea, Șibot.
Mia Eliu, Hațeg.

Maria Gelmărian, Orăștie.
Catalina Marinesc, Vulcan.
Eugenia Pasca, Baia-de-Criș.
Felicia Pinteș, Hațeg.
Eugenia A. Popa, Nevoeșiu.
Vuți Rusca, Baia-de-Criș.
Sofia Silian, Orăștie.
Cornelia Stoica, Nevoeșiu.
Silvia Ungur, Vulcan.
Maria Viorel, Șibot.
Saveta Viorel, Șibot.
Dionisiu Ardelean, Deva.
Stefan Boeriu, Hunedoara.
Dr. Victor Bontescu, Hațeg.
Nicolau Branga, Orăștie.
Laurențiu Curia, Deva.
Dumitru Florian, Orăștie.
Dr. Ioan Hîca, Hațeg.
Dr. Alexandru L. Hosszu, Deva.
Francisc Hosszu Longin, Deva.
Nicolau Macrea, Hunedoara.
Leon I. Man, Prislop.
Dr. Virgil Olariu, Deva.
Vasile C. Osvadă, Hunedoara.
George Pop de Băsești, Băsești.
Dr. Iustin Pop, Deva.
Constantin Pop, Baia-de-Criș.
Avram Popa, Nevoeșiu.
Ioan Rusca, Baia-de-Criș.
Emil Socaciu, Hațeg.
Dr. Valer Sovrea, Deva.
Dr. Eugen Tătar, Deva.
Ioan I. Vulcu, Orăștie.

Comitetul actual al Reuniunii:

Presidentă: Elena Pop Hosszu-Longin.

I. Vicepresidentă: Victoria văd. Dr. Erdelyi n. Bárdosy.

II. Vicepresidentă: Emilia Ardelean n. Papiu.

Cassar: Dr. Virgil Olariu.

Controloră: Vilma Schuster n. Moldovan.

Secretar: Dionisiu Ardelean.

Bibliotecar și archivar: Laurențiu Curea din Deva.

Directoară la Atelier: Vict. văd. Dr. Erdelyi n. Bárdosy.

Conducătoarea Atelierului: Dșoara Tiberia P. Barcianu.

Secretar și contabil la Atelier: Simion Vlad din Orăștie.

Membre în comitet:

Aurelia Dr. Hosszu n. Petco, Emilia Moldovan n. Herbay, Aurora Dr. Olariu n. Popoviciu, Marieta Olariu, Elisabeta Ardelean, Elena Curea n. Rusan din Deva, Ana Dr. Vlad, Veturia I. Lăpădat n. Pop, Maria Moța n. Demian, Maria Mihai n. Demian, Victoria Vlad din Orăștie, Hortensia Mihai din Sibiiu, Hortensa Dr. Suciu n. Penciu, Elena Popoviciu n. Barcianu, Valentina Dr. Popescu n. Chiorniță, Dora Dr. Bontescu n. Vuia, Eugenia Sânsian n. Pop din Hațeg, Luiza Pop n. Sandor, Ana Macrea n. Dănilă, Elisabeta Os vadă n. Dănilă, Veturia Dr. Dubleş n. Corvin din Hunedoara, Maria Șinca n. Popoviciu din Batiz, Regina văd. Dragomir n. Ciura din Gurasada, Olimpia Morariu n. Mihălțan, Iulia Roșu n. Șuiaga, Victoria Leșnican n. Trifan din Dobra, Aurelia Demian n. Țepeș, Veturia Dr. Pap n. Bontescu, Sofia German n. Fejér din Brad, Maria Oprea n. Adamoviciu, Florica Datca n. Roman din Ilia-Mureșană, Ella Moldovan n. Moldovan, Ana Sida din Băiță, Aurelia Dr. Marghita din Geoagiu.

Bărbați de încredere:

Francisc Hosszu-Longin, Dr. Alexandru L. Hosszu, Dr. Iustin Pop, Alexandru Moldovan sen., Alexandru Moldovan iun. din Deva, Dr. Aurel Vlad, Ioan Lăpedat Sibiu, Dr. Romul Dobo, Dr. Enea Papiu din Orăștie, Dr. Gavril Suciu, Dr. Cornel Popescu, Dr. Victor Bontescu din Hațeg, Vasile C. Osvadă, Nicolae Macrea din Hunedoara, Iosif Morariu, Adam Leșnican din Dobra, Dr. Ioan Marghita din Geoagiu.

Sumele date de băncile române în anii
1896—1911 pentru înființarea respective
susținerea „Atelierului“ Reuniunii:

1.	„Albina“, Sibiu	cor. 1000.—
2.	„Ardeleana“, Orăștie	„ 940.—
3.	„Agricola“, Hunedoara	„ 25.—
4.	„Bihoreana“, Oradea-Mare	„ 200.—
5.	„Crișana“, Brad	„ 107·58
6.	„Codreana“, Băsești	„ 205.—
7.	„Chioreana“, Șomcuta mare	„ 100.—
8.	„Corvineana“, Hunedoara	„ 81·60
9.	„Decebal“, (Hunedoara) Deva	„ 924.—
10.	„Doina“, Câmpeni	„ 10.—
11.	„Economul“, Cluj	„ 125.—
12.	„Grănițerul“, Dobra	„ 295.—
13.	„Geogeană“, Geoagiu	„ 50.—
14.	„Hațegana“, Hațeg	„ 200.—
15.	„Hondoleana“, Hondol	„ 60.—
16.	„Lipovana“, Lipova	„ 40.—
17.	„Mărgineana“, Poiana	„ 10.—
18.	„Murășanul“, M.-Radna	„ 20.—
19.	„Noiana“, Arpașul-inferior	„ 5.—
20.	„Orientul“, Dobra	„ 40.—
21.	„Patria“, Blaj	„ 100.—
22.	„Poporul“, Lugoș	„ 20.—
23.	„Progresul“, Ilia-Mureșană	„ 80.—
24.	„Șarcăiana“, Șarcaia	„ 110.—
25.	„Silvania“, Șimleu	„ 150.—
26.	„Sălăgeana“, Jibău	„ 140.—

Transport cor. 5.038·18

	<u>Transport</u>	<u>cor. 5.038·18</u>
27. „Sătmăreana“, Seini	cor.	150·—
28. „Someșana“, Dej	”	50·—
29. „Astra“, Sasca-montană	”	20·—
30. „Șincana“, Șinca-veche	”	20·—
31. „Ulpiana“, Grădiște	”	20·—
32. „Vatra“, Cluj	”	20·—
33. „Victoria“, Arad	”	200·—
34. „Vlădeasa“, Huedin	”	20·—
	<u>Suma</u>	<u>cor. 5538·18</u>

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Averea Reuniunii

constă:

a) din banii elocați la băncile: „Ardeleana“, „Decebal“, „Grănițerul“, „Hațiegana“, „Orientul“ în sumă de 11.500 cor.

b) din obiectele și aranjamentul de la „Atelierul“ din Orăștie, în preț de 13.500 cor.

c) din biblioteca și archiva reuniunii.

Suma: 25.000 cor.

Cuprinsul:

Prefață	II.
Reuniunea	1.
Expozițiile Reuniunii	23.
Atelierul Reuniunii	45.
Încheere	67.
Adnexe:	
Statutele Reuniunii	73.
Membrii Reuniunii.	83.
Sumele date de bănci	93.
Averea Reuniunii	94.

